

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת כב

דף פו

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

עומק הדף

דף פו

תוכן

- א. בדין המוכר שטר חוב וחזר ומחלו שצריך לשלם
- ב. ביאור דברי הגמ', 'מגבי ביה דמי ניירא בעלמא'
- ג. מהו כח הבעל לפטור את אשתו משבועה
- ד. אם נפטרה האשה גם מגלגול שבועה

(א) בדין המוכר שטר חוב וחזר ומחלו שצריך לשלם

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' דנה לגבי מי שמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו, דקיי"ל שמחילתו מועילה, אם חייב המוכר לשלם ללוקח בשביל הפסידו או לא. ומביאה הגמ' בשם אמימר, דדין זה תלוי במחלוקת גדולה, אם אנו דאין דינא דגרמי או לא, שלפי המ"ד דדאין דינא דגרמי צריך המוכר לשלם. אך לא נתבאר בגמ' כמה צריך לשלם, ומצינו בזה מחלוקת בין רש"י ותוס' כמו שיתבאר.
- ב. **שיטת רש"י:** רש"י (ד"ה דמי שטרא) כתב, שלפי המ"ד דדאין דינא דגרמי, צריך המוכר לשלם 'כל החוב שבתוכו'. וכ"כ התוס' (ד"ה תיזיל) בשם הרשב"א. וכן נקטו הרמב"ן והריטב"א, אך כתבו, שא"צ לשלם כל החוב ממש, רק מה שהשטר היה שווה אם ירצה למכרו, שזהו דמי ההיזק. וכתב הש"ך (ח"מ סי' סו ס"ק קט), שכך היא דעת רוב הראשונים.
- ג. **שיטת התוס':** אולם התוס' (שם) הביאו בשם ר"י, שא"צ לשלם כל דמי החוב [או השטר], אלא רק את הדמים ששילם הלוקח כדי לקנות השטר, שזהו מה שנפסד הלוקח ע"י מחילת החוב. וכ"כ הראב"ד (השגות על הרי"ף). וכעין זה מובא ברא"ש (ב"מ פ"א סי' מח) בשם ר' שרירא גאון.
- ד. **שיטת התוס' צ"ב:** בקובץ שיעורים (ב"ב אות תקכ) העיר, ששיטת התוס' צ"ב, שהרי דינא דגרמי חייב מדין מזיק, וא"כ מאי שנא מכל היזק, שצריך המזיק לשלם את כל דמי ההיזק, ולא רק מה ששילם הניזק כדי לקנות את החפץ הניזוק.
- ה. **ביאורו של ר' אלחנן:** בקובץ שיעורים (שם) כתב, דצ"ל דס"ל להתוס' דאף למ"ד דדאין דינא דגרמי, אינו נחשב היזק מדאורייתא, אלא הוא קנסא דרבנן, ולגבי שטר לא קנסוהו חכמים לשלם יותר ממה ששילם הלוקח. אך הקשה, דסוף סוף אכתי צ"ב, מאי שנא משאר מזיק בדרך גרמי, שצריך לשלם את כל דמי ההיזק, ולא רק את דמי המכירה. [וע"ע בספר הערות וציונים (ד"ה מגבי) שביאר דעת התוס' באופן אחר].

(ב) ביאור דברי הגמ', 'מגבי ביה דמי ניירא בעלמא'

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם אמימר, שלפי המ"ד דאין דינא דגרמי, המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו אינו חייב לשלם ללוקח על כל הפסדו, אלא 'מגבי ביה דמי ניירא בעלמא'. ומצינו בראשונים ג' מהלכים בביאור כוונת הגמ', כמו שיתבאר.
- ב. **מהלך א':** כפשוטו משמע בגמ', שצריך המוכר לשלם ללוקח את דמי נייר השטר. וכ"כ הרא"ש בשם חכמי פרובנציה. וביארו האחרונים, שכיון שנמחל החוב, שוב זוכה הלוח בנייר השטר, [מהטעם שיתבאר בסמוך בשם הר"ן], ונמצא שהלוקח נפסד את דמי נייר השטר, ולפיכך צריך המוכר לשלם לו על הפסדו.
- ג. **מהלך ב', רש"י:** אולם רש"י (ד"ה מגבי) פירש כוונת הגמ' באופן אחר, שלפי מאן דלא דאין דינא דגרמי אין המוכר צריך לשלם כלום, משום שהוא אומר ללוקח שלא מכר לו אלא הנייר, והרי הנייר הוא עדיין בידך. וכ"כ הרא"ש. וכתבו הראשונים [רשב"א, ר"ן], שמדברי רש"י מבואר דס"ל, שאין הלוח זוכה בנייר השטר, אע"פ שכבר נמחל החוב. [אך עי' בש"ך (ח"מ סי' סו ס"ק עו) שדן בדעת רש"י בזה, עיי"ש].
- ד. **מהלך ג', הר"ן:** הר"ן חולק על שיטת רש"י הנ"ל, וכתב, שכיון שנמחל החוב מיד זוכה הלוח בנייר השטר. וביאר הטעם, שכיון שחייב שהלוח לשלם שכר הסופר, [כדאיתא בגמ' ב"ב (קסז:)], ממילא נייר השטר הוא שלו, אלא שכל זמן שהחוב עדיין קיים, המלוה מחזיק את השטר ברשותו בתורת משכון, אבל לאחר שנמחל החוב, מיד זוכה הלוח בנייר השטר. וכ"כ הריטב"א. [וכבר נתבאר שכן נקטו חכמי פרובנציה].
- ה. **מחלוקת הר"ן וחכמי פרובנציה:** אך הר"ן חולק על שיטת חכמי פרובנציה (לעיל אות ב), שהם נקטו שכיון שנייר השטר חוזר ללוח, לפיכך צריך המוכר לשלם ללוקח את דמי הנייר, אולם הר"ן כתב שאין המוכר צריך לשלם דמי הנייר, משום דאינו היזק גמור אלא גרמי, והרי אזלי כמ"ד אין דאין דינא דגרמי. [ודעת חכמי פרובנציה צ"ב, היאך יתחייב לשלם למ"ד אין דאין דינא דגרמי, ועי' בקהילות יעקב (סי' מז אות ב)].

ג) מהו כח הבעל לפטור את אשתו משבועה

- א. **משנה:** מבואר במשנה שיכול הבעל לפטור את אשתו משבועה [ע"י בגמ' שמבארת באיזו שבועה איירי], ע"י כתיבת נדר ושבועה אין לי עליו. וכתבו הראשונים [ר"ן, ריטב"א], שא"צ כתיבה ממש, או קנין גמור, אלא מספיק באמירה בעלמא.
- ב. **קושיית האחרונים:** הפני יהושע וההפלאה הקשו, היאך יכול לפטור משבועה בלא קנין גמור, הא לכאורה גדר הפטור הוא שהבעל האמין את אשתו ליטול ממון בלא שבועה, ומועיל מדין הודאת בעל דין כמאה עדים, והרי נאמנות כזו צריכה קנין גמור, כמבואר בשו"ע (חו"מ סי' עא סעי' ב).
- ג. **ראיית ר' יצחק אלחנן:** ר' יצחק אלחנן ספקטור (נחל יצחק, חו"מ סי' עא) הביא ראייה מכאן, שגדר פטור השבועה אינו מדין נאמנות כלל, אלא הוא מדין מחילה, שהבעל מוחל על זכותו לתבוע מאשתו ליטול כתובתה. ועי' באחרונים [קובץ שיעורים (אות שיח), אבי עזרי (הל' אישות פט"ז הי"ט) שהאריכו לחקור בזה, אם גדר פטור השבועה הוא מדין נאמנות או מדין מחילה.
- ד. **מחלוקת הראשונים:** מצינו מחלוקת הראשונים, לגבי אם יכול הבעל לפטור את אשתו מלהשיע ללקוחות [כדי ליטול כתובתה מנכסים שלקחו מן הבעל]. מדברי רש"י (ד"ה לבאין ברשותי) מבואר שיכול הבעל לפטור, אולם הריטב"א הביא בשם הגאונים שאינו יכול לפטור משבועת הלקוחות, וכ"כ הרמב"ן.
- ה. **יסוד המחלוקת:** באבי עזרי (שם) כתב, שיסוד המחלוקת הנ"ל תלוי בחקירת האחרונים המובא לעיל (אות ג), דרש"י נקט שגדר פטור השבועה הוא מדין נאמנות, ולכן נקט שזה מועיל גם לגבי לקוחות, שהבעל האמין לאשתו קודם שמכר נכסיו, אבל הגאונים נקטו שגדר הפטור הוא מדין מחילה, ולכן נקטו שאין הבעל יכול למחול על שבועות הלקוחות, משום ששבועה זו אינה שייכת לבעל, אלא היא זכות הלקוחות.

ד) אם נפטרה האשה גם מגלגול שבועה

- א. **משנה:** בסיפא דמתני' איתא, 'הלכה מקבר בעלה לבית אביה כו', ואם נעשית אפוטרופיא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא, ואין משביעין אותה על מה שעבר. ופירש רש"י (ד"ה הלכה), דאיירי לגבי אשה שפטרה בעלה משבועה. [אולם עי' ברא"ש שהביא בשם ה"ר האי גאון לפרש כוונת המשנה באופן אחר].
- ב. **קושיית הרא"ש:** הרא"ש הביא בשם חכמי פרובינציא להקשות, אם כן מאי קמ"ל מתני', הא כבר קתני ברישא שיכול הבעל לפטור את אשתו משבועה, ואיזה חידוש ניתוסף בסיפא דמתני'. [הקושיא היא רק לפי פירושו של רש"י, אך לפי פירושו של ה"ר האי גאון לא קשה, עיי"ש ברא"ש].
- ג. **מחלוקת ה"ר שמואל מנרבונא והר"ן:** הרא"ש הביא בשם ה"ר שמואל מנרבונא לתרץ, דקמ"ל מתני', שנפטרה האשה משבועה על מה שעבר אפילו ע"י גלגול. וכן תירץ השיטמ"ק בשם הריב"ש. אולם הר"ן כתב, שאשה שפטרה אותה בעלה משבועה, עדיין יכול להשיע ע"י גלגול שבועה. ויש לעיין, מהו יסוד המחלוקת ביניהם.
- ד. **יסוד המחלוקת:** בקובץ שיעורים (אות שיח) ביאר שיטת ה"ר שמואל מנרבונא, דס"ל דגדר פטור השבועה הוא מטעם נאמנות, שהבעל האמין אשתו בלא שבועה, ולא מטעם מחילה, [עי' לעיל (סעי' ג)], ולכן ס"ל דה"ה שאינו יכול להשיע ע"י גלגול, כיון שנאמנת אצלו בלא שבועה. ולדבריו י"ל, שזהו יסוד המחלוקת, שה"ר שמואל מנרבונא נקט שגדר הפטור הוא מטעם נאמנות, אך הר"ן נקט שהוא מטעם מחילה.
- ה. **קושיית ר' אלחנן:** בקובץ שיעורים (שם) הקשה על שיטת הסוברים שגדר הפטור הוא מטעם מחילה, היאך מהני מחילה בדבר שלא בא לעולם, שהרי בשעה שפטרה הבעל משבועה עדיין לא חלה עליה חובת השבועה. וכבר הקשו כן הפני יהושע (פז). והבית מאיר (אהע"ז סי' צח סעי' א), עיי"ש מה שתירצו.

דרף פו

ביאור שיטת הסוברים פריעת בעל חוב מצוה

גמרא:

א"ל ר' כהנא לר' פפא לדידך דאמרת
פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי
דאיעביד מצוה מאי וכו'

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה, שר' כהנא הקשה לר' פפא, לפי שיטתך שחובת הלוה לשלם למלוה הוא רק מטעם מצוה, לפי"ז אם הלוה אומר שאינו רוצה לקיים המצוה, היאך כופין אותו לשלם. והשיב ר' פפא, שיש כח לב"ד לכופו בני אדם לקיים מצוות עשה.

הריטב"א ביאר, דר' פפא סובר שיעבוד לאו דאורייתא, ולכן אין כח למלוה לגבות את חובו מנכסי הלוה, אלא שחייב הלוה לשלם חובו מטעם מצוה.

בקובץ שיעורים הקשה קושיא חזקה על שיטת ר' פפא, שאם חובת הלוה לשלם הוא רק מטעם מצוה, ולא מצד דיני ממון, אם כן היאך שייך ירושה במלוה. ותירץ דבר יסודי, שאפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא, הדבר פשוט שמלבד המצוה צריך הלוה לשלם מצד דיני ממון, אלא שמצד דיני ממון לחוד אין כח לב"ד לכופו את הלוה לשלם.

גם השערי יושר כתב כיסוד הנ"ל, אך העיר, למה אין כח לב"ד לכופו את הלוה לשלם כדי לקיים חובו מצד דיני ממון, ותירץ, שאין כח לב"ד לכופו אדם לקיים כל חוב שיש לו כלפי חבירו, אלא דוקא דבר מצוה ועוד כמה דברים מסויימים.

וכתבו האחרונים כמה נפק"מ בזה.

א. לגבי גביית ספר תורה לפירעון חוב. בשו"ת באר יצחק פסק, שאדם שכתב ספר תורה, ואח"כ נאבד, יצא ידי חובתו במצות כתיבת ס"ת. וראיתו, שמובאר בפוסקים, שמלוה יכול לגבות ס"ת מן הלוה, ולכאורה קשה, למה מצות פריעת בע"ח דוחה מצות כתיבת ס"ת של הלוה, אלא מוכח, שאף אם גובה הבע"ח את הס"ת, מ"מ קיים הלוה מצותו בכתיבת ס"ת. אולם הגר"א קוטלר דוחה ראיתו הבאר יצחק מכח היסוד הנ"ל, שמלבד מצות פריעת בע"ח, גם צריך הלוה לשלם מצד דיני ממון, ולכן יכול המלוה לגבות הס"ת בחובו מצד דיני ממון.

ב. לגבי אם צריך הלוה לבזבז יותר מחומש לפירעון חוב. שנשאל הגר"ח מגדול אחד, למ"ד פריעת בע"ח מצוה, לכאורה אין הלוה צריך לבזבז יותר מחומש כדי לפרוע חובו, כמו בשאר מצוה עשה, שא"צ לבזבז יותר מחומש כדי לקיימה. והאחרונים תירצו עפ"י יסוד הנ"ל, שאע"פ שמצד מצות פריעת בע"ח א"צ לבזבז יותר מחומש, מ"מ צריך לפזז יותר מצד דיני ממון.

תמצית מראי מקומות

א. גמ'

מביאה, שר' כהנא הקשה לר' פפא, לפי שיטתך שחובת הלוחה לשלם למלוה הוא רק מטעם מצוה, לפי"ז אם הלוחה אומר שאינו רוצה לקיים המצוה, היאך כופין אותו לשלם. והשיב ר' פפא, שיש כח לב"ד לכוף בני אדם לקיים מצוות עשה.

ב' מהלכים בביאור שיטת ר' פפא

ב. ריטב"א ד"ה לדידך

ביאר שיטת ר' פפא, דס"ל שיעבוד לאו דאורייתא, [שאין כח למלוה לגבות חובו מנכסי הלוחה], ומה שחייב הלוחה לשלם חובו הוא רק מטעם מצוה.

ג. ריטב"א קידושין יג: ד"ה אמר ר' יהודה

האריך לבאר, שגם למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא, מ"מ כופין הלוחה לפרוע חובו, משום מצות פריעת בעל חוב, וכדברי ר' פפא בסוגיין.

ד. רא"ש סי' יג

ביאר שיטת ר' פפא באופן אחר, שגם הוא סובר שיעבוד דאורייתא, ויש כח לבעל חוב לגבות את חובו מנכסי הלוחה, אך קושיית ר' כהנא היא, אם אין ללוחה נכסים, היאך אפשר לכופו לשלם.

יסוד האחרונים

ה. קובץ שיעורים ב"ב אות תרסח

פירש כמו הריטב"א, דר' פפא סובר שיעבוד לאו דאורייתא. והקשה קושיא חזקה, אם חובת הלוחה לשלם הוא רק מטעם מצוה, ולא מצד דיני ממון, אם כן היאך שייך ירושה במלוה. וכתב ביאור יסודי, שאפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא, הדבר פשוט שמלבד המצוה צריך הלוחה לשלם מצד דיני ממון, אלא שמצד דיני ממון לחוד אין כח לב"ד לכוף את הלוחה לשלם.

ו. שערי יושר שער ה פרק ב אות ט

כתב גם כן כיסוד הנ"ל, אך העיר, למה אין כח לב"ד לכוף את הלוחה לשלם כדי לקיים חובו מצד דיני ממון, ותירץ, שאין כח לב"ד לכוף אדם לקיים כל חוב שיש לו כלפי חברו, אלא דוקא דבר מצוה ועוד כמה דברים מסויימים.

ראיית השערי יושר

ז. רש"י ד"ה פריעת בעל חוב

הביא מקור למצות פריעת בע"ח, מדכתיב 'הין צדק', שיש מצוה על האדם לאמת את דבריו.

ח. ריטב"א ד"ה לדידך

הביא מקור אחר, מדכתיב 'האיש אשר אתה נושה בו יוציא אילך את העבוט'.

ט. **שערי יושר** ש"ה פ"ב אות י

העיר על הריטב"א, שאם חובת הלוה לשלם הוא רק מצד מצוה, ולא מצד דיני ממון, א"כ מהי כוונת הפסוק 'האיש אשר אתה נושה בו', שזה משמע שגם קודם המצוה המלוה היה 'נושה' בלוה.

וכתב, שמזה מוכח כמו היסוד הנ"ל, שמלבד המצוה יש גם חיוב לשלם מצד דיני ממון.

נפק"מ א', לבזבו יותר מחומש לפירעון חוב

י. **חי' הגר"ח** בענין פריעת בע"ח מצוה

נשאל הגר"ח מגדול אחד, למ"ד פריעת בע"ח מצוה, לכאורה אין הלוה צריך לבזבו יותר מחומש כדי לפרוע חובו, כמו בשאר מצוה עשה, שא"צ לבזבו יותר מחומש כדי לקיימה [עיי"ש מה שהשיב הגר"ח].

יא. **משמרת חיים** ענינים שונים בחו"מ סי' א

תירץ עפ"י יסוד השערי יושר הנ"ל, שאע"פ שמצד מצות

פריעת בע"ח א"צ לבזבו יותר מחומש, מ"מ צריך לפזז יותר מצד דיני ממון.

נפק"מ ב', גביית ספר תורה לפירעון חוב

יב. **שו"ת באר יצחק** יו"ד סי' יט

פסק, שאדם שכתב ספר תורה, ואח"כ נאבד, יצא ידי חובתו במצות כתיבת ס"ת.

וראייתו, שמובאר בפוסקים, שמלוה יכול לגבות ס"ת מן הלוה, ולכאורה קשה, למה מצות פריעת בע"ח דוחה מצות כתיבת ס"ת של הלוה, אלא מוכח, שאף אם גובה הבע"ח את הס"ת, מ"מ קיים הלוה מצותו בכתיבת ס"ת.

יג. **אוסף חידו"ת** להגר"א קוטלר, עמ' שצב

דוחה ראיית הברא יצחק, שמלבד מצות פריעת בע"ח, גם צריך הלוה לשלם מצד דיני ממון, [כיסוד האחרונים הנ"ל], ולכן יכול המלוה לגבות הס"ת בחובו מצד דיני ממון.

מגו. ויש לומר כי הגוי היה גברא אלמא והיו חוששין ממנו כיון שנקרא שמו עליהם, ומכל מקום לפי שלא היה נאמן אצלנו בדבריו עשו עמו שלא כהוגן. ויש לפרש שתלה מעותיו ברשות גוי ואמר הגוי שאינם שלו, והכל דרך אחד לפי מה שפירשנו:

לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה. פירש רש"י ז"ל מדכתיב הין צדק (ויקרא יט. לו) ודרשין שיהא הין שלך צדק. והקשו עליו בתוספות דההיא הא אוקימנא בבבא מציעא (מ"ט ע"א) לענין שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ואילו הכא פיו ולבו היו שוין כשלוה לפרוע והם שוין עכשיו שלא לפרוע. לכך פירש ר"י ז"ל דנפקא ליה מדכתיב (דברים כד, יא) האיש אשר אתה נושה בו ³ [יוציא אליך את העבוט], ומצוה בעלמא הוא לדידיה דשעבודא לאו דאורייתא. (עמ"ש רבינו קדושין י"ג ע"ב ד"ה אמר ר"י):

אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי. לאו למימרא דבעי מיניה אם כופין אותו בכך אם לאו, דהא משנה שלימה שנינו (ב"ב קע"ה ע"א) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדין על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין, וגובה בבית דין משמע ועל כרחו של לוח, אלא טעמא הוא דבעי אי אמר לא ניחא לי מאי אמרינן ליה ומה טעם אמרו חכמים לכוף אותו:

אמר ליה תנינא במה דברים אמורים שלוקה ארבעים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה טובה ואינו עושה [נ"א: רוצה] מכין אותו עד שתצא נפשו. כלומר ובמצות פרעון חובו עד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו, כן פירש רבינו בשם רבינו הגדול ז"ל. והא דאמרינן דמכין אותו עד שתצא נפשו, פירש רש"י ז"ל מכין אותו קודם שיעבור על המצוה ויש בידו לקיים, ודוקא [במצות ל"ת הוא דמליקין מ' ותו לא] ³ [אבל מצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו משום דכל שעתא ושעתא בקום ועשה קאי. ואי עבר זמן המצוה לא מליקין ליה כלל]:

דף פו ע"ב

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצדי רשות הרבים מהו אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל וכו' וצדי רשות הרבים ברשות הרבים דמי אדרבה מגורשת מדר"נ וכו' מאי לאו היינו אנם היינו צדי רשות הרבים. תמיהה לי מילתא במאי שקלו וטרו והלא פלוגתא דרבי אלעזר ורבנן היא (שבת ו' ע"א) בצדי רשות הרבים, והלכתא כרבנן דאמרי דצדי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו בין לענין שבת בין לענין קנין כדאיתא בפרק אלו נערות (לעיל ל"א ע"ב). ויש לי לומר דשניא היא דלא אתו צדי רשות הרבים לענין קנייה ממש אלא לדון אם הדבר המונח בו חשוב כמונח ברשות בעלים שקבלו אותו אם לאו, והיינו דמייתי עלה ההיא דלעיל דגבי יתומין לענין תפיסת מטלטלין דאתינן לומר כי כשהמטלטלין של יתומים מונחין שם אינם כמונחים ברשותם גמור לעכב בתפיסת בעל חוב, ואף על פי שבדרך האמת אפילו הוו קיימי ברשות הרבים מטלטלי דיתמי

דאיכא פסידא לגמרי דהא ליכא אלא אחד, אבל מתניתין דלעיל עדיין יש שם נכסים אחרים שיגבו כולם אלא שהמלוה או הפקדון הללו הם יותר מצויין בלא טורח והשתא יהיבין לאשה כדי שלא תטרח ובעל חוב יגבה מן השאר, וכשם שאמרו שבעל חוב גובה מן היורשין מן הזיבורית ולא חששו לנעילת דלת לגבי יתומים כיון דליכא לבעל חוב פסידא. ואני פירשתי לפני מורי רבינו ז"ל דשמעתין בדליכא פסידא כלל דומיא דרישא, דבההיא ארעא איכא גוביינא דסגי לתרווייהו אלא שהקרקע הוא קרקע אחד שאין בו דין חלוקה, והיינו דאמרינן דליכא אלא ארעא חדא ולא חזיא אלא אחד מינייהו לפי שאינה ראויה ליחלק וכל אחד מהם אמר שיתנוה לו ויתן מעות לחבירו כדינא דגוד או איגוד (ב"ב י"ג ע"א), דבהא ודאי עבדינן מעליותא לבעל חוב דיהיבין ליה כולה ארעא אבל לאשה לא יהיבין דהא מעליותא טובא היא ויותר משהאיש רוצה לישא וכו', הא כל היכא דליכא גוביינא לתרווייהו גובין כדינם ולא מפסידין לאשה מדינה כלום. כנ"ל:

ודאי דאמריהו משמיה דרבא. פירש רש"י ז"ל אמת הוא ששמעתי שאתם אומרים דבר של תימה דמטרחינן ליה ללוה למכור כדי לפרוע במעות, והלא עיקר המלוה אין סמיכותו אלא על הקרקע. ומהדרינן הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן הא לאו הכי אין מטריחין אותו למכור. ומיהו כי אית ליה זחי או מטלטלי וארעא לא מגבינן ליה אלא או זחי או מטלטלין, דלא אתמהינן הכא אלא משום דלית ליה זחי. ותקנו הגאונים ז"ל שמקבל חרם סתם שאין לו מעות או מטלטלין ואחר כך מגבהו קרקע, ואם התנה לפרועו במעות בעין כמו שנוהגין עכשיו לכתוב בשטרותינו תנאי ממון הוא וקיים וכופין אותו בית דין לקיים את תנאו ואמרינן ליה זיל זבין ואיתי זחי, ואם טוען שאינו מוצא לוקח מכריזין בבית דין על כל מי שרוצה ליקח וכופין אותו למכור. ומיהו אין כופין את היורשין בכך כל שלא התנה כן בפירוש, ואפילו כשכתוב בו בפירוש על היורשין נראה לי שאין התנאי מועיל דהוה ליה כאותה שאמרו שאין בעל חוב גובה מן היתומים ואף על פי שכתוב בו שבח כדאיתא בפ"ק דבבא קמא ³ ובמסכת גיטין:

הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן. ושמענין מינה דכל מאן דעביד שום הערמה להבריה נכסים מבעל חובו שיש לבית דין לעשות עמו שום חומר חוץ מן הדין כדי שלא יפסיד בעל חובו כפי ראות הבית דין:

ההוא תולה מעותיו בגוי הוה. פירש רש"י ז"ל שהיו ברשותו מעות לפרוע ואומר של גוי הם. וקשיא לן ומשום שאמר של גוי הם כל כמיניה ליהמוניה, הא ודאי כל מה שברשותו של אדם הרי הוא בחזקת שלו בין במטלטלין בין בשטרות שיוצאות על שמו ואין בידו לומר של פלוני הם וגם אין אותו פלוני נאמן בכך עד שיביא ראיה אלא אם כן ³ יש לו

שמח) ע"י ב"ק י"א ע"ב וב"מ ט"ו ע"א ובחי' רבינו לב"מ שם ד"ה ופרקינן יפה ויפה:

וכההיא דאמר רב ששת בפ"ק דברכות (ה' ע"א) אנו בדין ואינהו בדידהו:

מולידין בנין מנשי חבריהון. וכי תימא ובלאו תרגום דרב יוסף נמי תיפוק ליה דהא כתיב בקרא ניאוף. ויש לומר דאי לאו דרב יוסף ה"א דמים דמים נגעו היינו מרציחה, וכי כתיב באיך קרא על כן תאכל הארץ עליה קאי דהוא בתרא. וכי תימא ואכתי אמאי חמירא מדור המבול אטו בדור המבול לא הוה בהו הכי והא כתוב (בראשית ו, יב) כי השחית כל בשר את דרכו. וי"ל דהיא הנותנת דכיון שחטאו בה בדור המבול ונענשו עליה והם חזרו ושנו בחטאתם שראוי להחמיר בעונשם:

לא נגזרה על דגים שבים. פירוש שלא השחית כל בשר דרכיו [אלא] על הארץ ולא נענשו בעון הארץ. מכאן אמרו בתוס' דהא דגרסינן התם בהגדה (ובחסים ק"ג ע"ב, ועי' ילק"ש איוב ומו תתקכו') עורזלא דימא היכא הוה קאי בתיבה, דטעותא היא שהרי לא נגזרה גזירה על דגים שבים, אלא ה"ג עורזלא דימא והוא עופר הראם:

דף יג ע"ב

ה"ג אלא מי כתיב ופרצו ופרצו כתיב. ונוסחי דלא גרסי אלא, הכי בעו לפרושי, ודכוותיה בתלמודא טובא:

הדור יתנו וקאמרי הא רתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יושישים עולתה. פירוש הא מתני' באשה יולדת שחייבת להביא חטאת ועולה והוא הדין בכל חייבי עולה וחטאת כגון זב ומצורע וכיוצא בהם, וחדא מגייהו נקט ומשום דאיירי רישא דמתני' התם באשה קתני סיפא נמי באשה. ופי' שהביאה חטאתה ומתה היינו שהקריבה אותה ממש מחיים אבל בהפרשה בעלמא לא סגי, דחטאת שמתו בעליה אף על פי שהפרישה מחיים למיתה אזלא כדאיתא בכמה דוכתי (עי' יומא ב' ע"א), וכיון דמתה ואי אפשר להקריב חטאתה אף העולה אינה קריבה דהא (תנן) [תניא] (ובחסים צ' ע"א) כל החטאות קודמות לעולה, וכיון דכן אע"פ שהפרישה עולתה מחיים אינה קריבה וכ"ש אם לא הפרישה שאין מפרישין אותה לאחר מיתה. וקשיא לן הא דקתני סיפא דמתני' הביאה עולתה ומתה לא יביאו יושישים חטאתה משום דחטאת שמתו בעליה אזלא למיתה, למה לי מתה אפילו לא מתה נמי כיון שכבר קריבה עולתה שוב אין מקריבין חטאתה דהוה ליה עולה קודמת לחטאת ואנו חטאת קודמת לעולה בעינן. וכי תימא דהני מילי לכתחילה וקודם שיתקרב אחת מהם, דאי אפשר להקריב שתיהן ולהקדים החטאת מקריבין אותה, ואם לאו אין מקריבין אותם כלל, אבל בדיעבד שכבר הקריבו העולה מקריבין החטאת אחריה, הא ליתא דהא אמרינן בפסחים פרק תמיד נשחט (נ"ט ע"א) וכי תימא כשקריבה (עולתה) [עולתה] כבר ומי קריבה עולתו קודם חטאתו והתניא כו', ופריק רבא שאני עולת מצורע [ד]רחמנא אמר והעלה את העולה, שהעלה כבר, טעמא דרבייה רחמנא במצורע הא בעלמא אסור אפילו בדיעבד כי התם. ואית

דמתרצי דלעולם אין דין חטאת קודמת לעולה אלא לכתחילה בלבד ושאינו מצורע דכתיב ביה (ויקרא יד. ב) זאת תהיה לעיכובא ולהכי איצטריך ריבוייא אבל בעלמא דליכא עיכובא בדיעבד תביא חטאת אחר עולה מחיים. ולא נהירא מדאמרינן (בזבחים) [במנחות] (דף ה' ע"א) הביא אשמו ונשחט לא יהא אחר (ממרק) [ממרס] בדמו עד שישחוט את החטאת אלא תעובר צורתו ותצא לבית השריפה, ואמאי אסור בדיעבד דהא כי כתיב זאת תהיה לאו אשחיתה קאי אלא אהקריבה. ובתוספות תירצו דכיון דרבי רחמנא גבי מצורע שאם הקריב עולתו בדיעבד יקריבו חטאתו גמרינן מינה לכל חייבי חטאת ועולה דכוותיה אבל אין למדין ממנו לחטאת ואשם שדנין חטאת ועולה של מחוסרי כפרה מחטאת ועולה של מצורע ואין למדין אשם וחטאת מעולה וחטאת, והכי משמע קצת בפרק תמיד נשחט. ואפשר עוד לומר דסיפא דקתני הביאה עולתה ומתה לא שהקריבה ממש דומיא דהביאה דרישא דאם כן אפילו מחיים נמי לא תביא חטאתה, אלא מאי הביאה הפרישה, והא [דקתני] הביאה סתמא דמשמע הקריבה דומיא דרישא משום דמתני' איתיה אפילו במצורע כדכתיבנא ולגבי מצורע אפילו הקריב עולתו כבר יקריב חטאתו מחיים מרובי דקרא זה יותר נכון:

אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שהפרישתה מחיים. פי' הא דתנן יביאו יושישים עולתה דמשמע שכופין אותן בכך דוקא שהפרישתה מחיים שכבר זכה בה מזבח אבל לא הפרישתה מחיים לא, פי' דחובה הוא דרמי עלה ושעבודא, וכיון שמתה אין כופין היורשין לפרעו, אלמא קסבר שעבודא לאו דאורייתא והוה ליה כמלוה על פה בעלמא שאינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אליבא דשמואל. ומסתברא דאע"ג דסבר שמואל שעבודא לאו דאורייתא מודה הוא דמצוה איכא וכופין אותו לקיים מצוה זו וכדאמרינן בכתובות (פ"ו ע"א) (ט) אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא לדיך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה, פירוש מצוה בעלמא ולאו שעבודא, אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי היאך כופין אותו לפרוע ב"ח, א"ל תנינא בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו נוטל כופין אותו עד שתצא נפשו, פי' ה"ג כופין אותו ועד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו כיון דמצוה דממונו היא. וכ"ת א"כ מאי האי דקאמר שמואל דמלוה על פה אינה גובה מן היורשין וקאמר נמי דמהאי טעמא אין כופין את היורשין להביא עולתה, דהא גבי יורשין איכא נמי מצוה דק"ל (שם צ"א ע"ב) מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ואפילו ממה שאינו משועבד למלוה כגון מטלטלין א"נ נכסים שקנה אחרי כן כגון לוח וקנה והוריש למ"ד לא משתעבד כדמוכח בהדיא בפרק מי שמת (כ"ב ק"ז ע"א) דאילו מנכסי דידהו דכ"ע ליכא עלייהו שום מצוה וההוא עובדא דקטינא דאביי (כתובות שם) דאמר להו איך זוזי

הערות זר והב
(ט) ועיין מ"ש התוס' שם ובמנחות דף ד' ע"ב:

[דף 19 ע"א - 19 ע"ב]

שפירש רש"י לקמן גבי קטינה דלרעא הואיל וליכא מלוה אלף מדרבנן לא כייפינן להו. לא נהירא דלשכחן כפיה במלוה דרבנן כגון מלוה לקיים דברי המת דאמרין בגיטין פרק השולת (דף מ.) כופין את הירשין ועושין אותה בת חורין. * ויראה דהאירעא דמקון רבנן בתראי לגזות ממטלטלי וסמך המלוה אמטלטלי כמו אמקרקעי. כופין אף ממטלטלין וכן עמא דבר:

בז בעצא מיניה רמי בר חמא מרב הקדא הרי זה גיטך ואל תחגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והולכה והניחתו [ב] בצלוי רשות הרבים מבו אמר ליה מורשת מדרכ נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו האומר לחבירו משוך פרה ולא חתא קנויה לך אלא לאחר שלשים יום קנה ואפי' עומדת בגבס. אדרבה אינה מגורשת מדרכ ושמואל דאמר מרזייהו והוא שלטנר ומנמיח גרשות הרבים מתי לאו היינו רשות הרבים אמרי צדי רה"ר לא רה"ר לחוד וצדי רה"ר לחוד וכן הלכתא כלישנא בתרא. והכי אמרי' לעיל בפ' אלו נעבות (דף נא:) דאפי' למד' דלענין שבת צדי רה"ר כרה"ר דמי [ב] מודה הוא דלענין מיקנא קני ביה:

בז בותנ' הבושיב את אשמו מוונת או שמינה אפוטרופקת ה"ז משביעה כל זמן שירעה ר"א אומר אפילו על פילכה ועל עסקתה: **גב' איבעיא להו לר"א ע"י גלגול או לכחלה ומסקי דר"א לכחלה קאמר** [א] ומשמע דרבנן מודו דע"י גלגול מגלגל אפילו על פילכה ועל עסקתה אכל לכחלה לא כדמפרש טעמא בירושלמי (ה"ד) שאם חתה אומר כן אין שלום בבית לגוס:

ז' עוד קאמר בירושלמי (טז) שצרה כלים מה את עבד לה כשומר חנם או כשומר סכר מסתברא אפילו כשומר חנם אינה שאם אין חתה אומר כן אין שלום בבית לעולם [א] פטורה אף מן הפשיעה. אכל אם

יג אבד ליה רב כהנא לרב פפא ולדיך דאמרת פריעה בעל חוב מלוה אמר לא ינחא לי לביעבד מלוה מאי אמר ליה היו מנין אותו עד שחלא נפשו. כדמינא במה דברים אמורים במלות לא חששה אכל במלות עשה שחלא שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו נוטל [דף 19 ע"ב] היו מנין אותו עד שחלא נפשו. היכא דאית ליה נכסי ללוה לא קא מיבעיא ליה דפשיעה ד"ד היו יורדין לנכסיו דכתיב לא חנה אל ביתו לעבט עבטו ואמרין הוא דאינו נכנס אכל שליח ד"ד נכנס. ורב פפא גופיה הוא דאמר בפ"ק דקידושין (דף יג:) מלוה על פה גובה מן הירשקים דשיעורא דאורייתא [ב] וכיון דמשעבדי נכסיו נחמין לנכסיה. ורב פפא אמרה למילתיה בפ' שום הימומים (דף כג) אהא דלן נזקין לנכסי יתומים - קטינס ומפרש דטעמא משום דפריעה בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו. מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקין וכופין אותן לפרוע. אלא מיירי גדלים הם קרקעי ומגריה ממטלטלין או מולן בעובדי כוכבים ומיבעיא ליה אי היו כייפינן ליה בגופיה לקיים מלוה:

יד ודהא דאמרי' דפריעה בעל חוב מלוה וכופין יתומים גדולים היינו היכא דהניח אביהן אתריות נכסיו דעלה איתמר מלחא דרב פפא בערין אכל גדליהא אתריות נכסיו אלא ממטלטלין מלוה על הימומים ואין כופין כדמוכח לקמן בפרק מי שיהי נשוי (דף כג:) גבי ההוא דשנק קטינה דלרעא דל"ל אבי הני קמאי מלוה קא עבדוהו השתא כי קטריף דין קא טריף. וטעמא משום דהויה מלוה כעוד על מלוה עשה שמתן שכרה גדלה [א] ואין ד"ד של מטה מזהרין. אלא דאמרין בהגול (דף זד:) הניח להם אביהם פרה ועלית וכל דבר המקיים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם. לאו דוקא כבוד אביהם קאמר אלא דאם לא מחזירין הוא קולן אביהם אכל משום כבוד אביהם לחזירה אין מחייבין אותן להחזיר. ומה

מי שמת דף קנד: [ב] ובין דמשעבדי נכסיהם נחמין פכסיהו. דשיעורא מן החורה אף על המטלטלין שלו. והא דאמר רב פפא פריעה ב"ת מלוה אע"ג דסבר שיעורא דאורייתא נראה לו דס"ל לרבנו היינו מקרא דיוזא אלך העבט האוהה. וזה מתקן קושיא הרלב"ד מהר"ף ורבינו בפ' גט פטוט סי' מ"ט דמסקי שם דרב פפא ס"ל שיעורא דאורייתא מהא דאמר רב פפא בעבדוהו פריעה ב"ת מלוה. היינו מקרא דיוזא אלך. והיו חייפינן ליה על מלוה זו עד שחלא נפשו אם המכרים המטלטלין או מלוה מעותיו בעובדי כוכבים: [א] בצדי רה"ר מדה. אכל צרה"ר פשיטא ליה דלא הו' מגורשת והיינו גדלה אמר לה מעכשיו. אכל נמנכסיו אפי' כה"ר ספק מגורשת. כמו שפסק רבינו בפ' האומר סי' ג' לענין קידושין דספק קידושין הו' דמסקא לן אם אמר הרי זה גיטך מעכשיו ולא תחגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. אי מתי' הו' אי מוה' הו': [א] מודה הוא דלענין מקני קני. ויש לדקדק דהא רב אשי

קרבן נתנאל

התם לא ינחא ליה לחלק בהך פגרא. וי"ל דרב אשי נמי ס"ל דר"א מודה דלענין קנין יצוי רה"ר תביע כפימטא אלא דנאיר מהך שינוי. דיתאף לא לזאקומיה הך ביימתא מגרר ויזאף אליה דתכמים. וע"ק מאי צריך לךך דאלו נעבות. הא ק"ל רבנן דפליגי עלה דר"א וי"ל דהא ע"כ רמי בר חמא ס"ד אף על גב דרבנן לענין שבת ס"ל צדי רה"ר לאו כרה"ר לענין קנין איכא לנמייר דלא קני. ור"א חן מזה ראהו לנעוב הלכתא כלישנא בתרא משום מייתי הך דפ' אלו נעבות דמסקי שם דעדיפא קנין כיון דלא שכיח רבס פשיב כפימטא. ור"א לא פליג אלא לענין שבת דומיין דדקיה טה רבס. ואם כן לדין דק"ל כחמים לענין שבת ק"ו לענין קנין. וא"ת אימת הנה לא קני אלא לענין להתמייד פלוקין. ויש לומר דהא רב דאחא דיק הולאה דמולת דהנבחה. ומה הנבחה דלחיא לרשותיה אף הולאה. שעת מינה דקני מכל מקום: [א] ובשבעה דרבנן בודו דע"י ידי גלגול בוצצ"א. דלית לן למייר דפליגי טולי האי. ר"ן:

קיצור פסקי הרא"ש

מעכשיו ולא תחגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והניחתו גזר רשות הרבים והיה שם עד סוף שלשים יום מגורשת: **בז** המושב את אשמו תניית או שמינה אפוטרופקת לרב אלפס משביעה אותה כל שעה שירעה אף בעטנת שחא אם חושד אותה בשמי כסף אכל על פלכה ועיפתה אינו יכול להשביע אלא בעטנת ברי או בעטנת שחא ע"י גלגול וירית אינו יכול להשביע כלל בעטנת שחא אלא א"כ גרשה ומנמיח כחופיה משביעה אף על האפוטרופקת וזהו הפקיס א"כ הרא"ש ז"ל: יז שצרה כלים אף בפשיעה פטורה שנתן במוד או

שדה צופים

זף ע"ב הרי זה גיטך ולא תגרשי בו אלא לאחר ל' יום חלכה והניחתו בצדי רה"ר מזה. ה"ל"ט מנין פ"ח ט"ז: **ב**ת לה נדר בשבועה אין לך עליון אין יכול להשביעה. ה"ל"ט מנין פ"ט ט"ז כ"ג: נדר בשבועה אין לך עליון ועל הבאין בשבועה. ה"ל"ט מנין פ"ט ט"ז כ"ג:

קובין מפרשים

כפירת החוב לא על שיעבוד קרקעות דא"כ הא דפירא תורה עבדים ושטרות וקרקעות מש"ד אמאי לחייב לז' כפירת החוב דהא היו מנין אותו כו' עד שישלם אג"כ כיון דעיקר השעבוד הוא קרקעות פטור (אלא דלית חתם אף יש לו מטלטלי צורך לשלם קרקע משא"כ הנא ודל"ק) ולכך כתבו דאורי' ברית ליה קרקע וא"כ לא הו' רק כפירת החוב ואזו חייבה תורה וא"ש הא דמטלטלי לא משתבדי לכתובה אף מחיים דהא מריגא לא משתבדי אלא מצד שוכפין עד שחלא נפשו לקיים מ"ע ויהי ליה רשע ולא ישלם וככתובה שלא ליה ממנה רק תקנתא דרבנן אין עליו שום מ"ע לקיים (אלא דילי דהוה מצוה דרבנן ודוק) אלא דנכסיו נשעבדו ואי לית ליה קרקעות אין כאן שעבוד נכסיו אבל אז כתב מטלטלי אג"כ וכן אחז תקנת הגאונים דכתובה גובה מטלטלי ואפי' מיחמי ותקנו שיחא מטלטלי משועבדים מטעם דאמטלטליהו עלייהו כאכלי דקפתוניה ונאלו כתב מטלטלי אג"כ וא"כ אין שיש לו קרקעות חייב ש"ד מכא פטורה שעבוד מטלטלי וא"ש הא דכתב הרא"ש לעיל רפ"ב דאם הוא אומר אלמנה נשאתין אינו חייב ש"ד דמדה מקצת דכתובה הוה כפירת קרקעות אף בתר דתקנו דכתובה גובה ממטלטלי לפי שא"י לכפור בה ה"ל הילך ע"ש וכ"כ הה"מ כעין זה הביאו הב"י סי' ע"ז ותקשה שם סק"ט דמה בכך דמטלטלי משועבדים ג"כ ע"כ פירת שעבוד קרקעות הוא ע"ש ולפי שא"ש וע"מ שם בסי' צ"ד ט"ז בהג"ה מזה וא"ש הא דסתמו הפוסקים ולא כתבו דלמא דקרי' שעבודא דאורייתא לא בעינן ש"ד אם לא שאין לו קרקע משום דתקנת הגאונים כל שיש לו מטלטלי אף שיש לו קרקע ג"כ ש"ד כג"ל דהח"מ סי' פ"ח הביא דברי תוס' והרא"ש היינו לדינא דשי"ט כ"מ שם בח"מ כה"מ דלמא דלונא דמיא ע"י סי' ק"ז לא כפימטא שם סק"ט וישלם שם ס"ק מ"ח שכתבו דהמגרי' ומורי"ט שהשנונו דעתם דאם יש לו כותס' הג"ל דליתא אלא דלתקנת הגאונים וכ"כ שבעבוד אג"כ מריגא חייב ש"ד אף ליתס' דרוק היטב (ומתירא למשון): **ד** עוד קאמר בירושלמי כ"כ ב"ש או ב"ש ב"ש כ"ג. ג"כ הוה הוה הוה זה סי' פ' הרב"ם ו"ל נזכר שהרא"ש אביו כתב [ב] [מפתחת למשון]: **ה** ומפריה אף מן השבועה כו'. ג"כ מלשון זה משמע דדוקא אי שפעה ולא כמורה כראו וע"י כן נשבר מאליו וכ"מ דאמרם כשיח או כשיש ואי ששברו בידים אפי' שונגת אדם מותר לעולם ואפי' אינו שומר כלל עליו ע"י שבת אכל מוסריש אבל אי שברתה מודי משמע דשונג פטורה אפי' שברתה בידים אף דאך נתחלה ע"י שפעה ושבר והיינו דאצטריך לטעם דאין שלום בתי דא' בנשבר מצעצה בלוא"ה אף ע"י פשיעה פטורה דפשיעה כבעלים וכמי' שהב"ד ארמ"ם ע"ש מ"ש בא"ע סי' פ' ס"ו [ומתירא למשון]:

ה והא דאמר מטלטלי דיתמי כו'. ג"כ דס"ל דיתומים גדולים כופין אף במטלטלי כמו שכופין הלוה עצמו (אלא כהרא"ש [ומתירא למשון]): **ו** מיירי בירומים קטנים כו'. משא"כ בירומים גדולים כופין: [א] ואין צוין: **ז** ואין בוד' של כמה מחזירים עליה כו'. ג"כ ע"י בח"ס סי' צ"ד ט"ז וסי' ק"ז ס"ד ובסמ"ע שם סק"ט ושי"ד שם סק"א ובר"ד סי' ר"מ ס"א ובט"ז שם וע"ל פ' נערה דין ט"ו בהג"ה דאם רצו הבי"ד היו כופין ולפי' י"ל דתקנת הגאונים היה שיחא הבי"ד כופין וד"ק והא דבהנתי להם קרקע כופין היינו משום שיעבדוהו דאורייתא ונכסי דאיש אינן ערבין כו' וכיון דא"י לתוציא מהן מוציאין מערב שהם קרקעות אבל מטלטלי לא משתבדי כלל מדאורייתא ולא מדרבנן כיון דיכול להבריחה לא סמך עלייהו לא לא שכתב מטלטלי אג"כ אלא דלדידהו היו מנין עד שחלא נפשו שוקיים מ"ע לשלם הלוואתו ולא יתא ליה רשע ויהי ישלם ויורדים לתוך ביתו ומשכנני אותו המטלטלי שלו אף שאינן משועבדים מריגא לא יתא ממנו חמור מנפוד דהו' אותו כ"ש שמשכנני אותו עד שיקיים מ"ע משא"כ יתומים דאין כופין אותו על מ"ע שמתן שכרה בעדה גם מטלטלי שלהם אין משכננים דהא אין ערבים ואין משועבדים מצד עצמם וי"ל דס"ל דאין ב"ד רשאים לכוף דאל"ה אמאי אי תפיס משל יתמי מטלטלי ואפי' תפיס בחיור כהניא און מטלטלי כשק אבון גבן [לקמן צ"ב א'] מוציאין הבי"ד ממנו בע"כ (כו' וד"ק) ודוק קושי' דלית דחילי בב"ד ובמבואר דאיש אינן ערבין כו' וי"ל שאל לכופו ובצדקה רצו ב"ד לכופו דא"כ מאי מקשים ג"כ הו' דאסתכן פניה במצות דרבנן דלמא ג"כ בב"ד תלי ושמ רצו אמצות דרבנן ובזו לא רצו ולזה נתבון המביע סי' ק"ז סק"ב דתוס' והרא"ש חולקין ארמ"בין ע"ש לא כשי"ך שם סק"א ויתומים קטנים דלאו בני מצות נינהו א"כ לא מטיל עלייהו כלל לפרוע חובת אביהם וכל היכא דהלוה פטור גם הערב פטור לכך אף שהניח לקרקעות שטרותן לר"ם אלא קרי' כותמי' בואו אלא כ"ה ברי' דר"י דיתמי דאכלי לר"א ודידהו כו' והא מצוה לפרוע כל גדולים אלא דחיישינן לצרוי וכו' דרביס דסי' ק"ח בח"מ דליתא לפרוע הל"ה: **י** מפרין מהן והבי' א"ש דהקשו תוס' פ"ק ב"מ כו' דשעבדוהו דאורייתא א"כ אין משכנני כל ש"ד הא הו' כפירת שעבוד קרקעות ותי' דאורי' דאין לו קרקע וקשה מאי קושיא כיון דיש לו מטלטלי ג"כ הו' כפירת מטלטלי או אמאי נקרא שטר שעבוד קרקעות א' יש לו מטלטלי ולמ"ש א"כ דמטלטלי לאו בני מצועבדים כלל מריגא ולא יתא קר שעבוד קרקעות ולמ"ד שעבדוהו לאו דאורייתא אלא דרבנן ולשכך אפירות חוב הוא אף דאין נכסיו משועבדים כלל אבל בשטר נשעבדוהו קרקעות מרבנן ובמ"ע למ"ד שעבוד קרקעות דאורייתא א"כ ליכא רק כפירת שעבוד קרקעות וליכא למייר דהשבעה בא' על

להכותו שלא בפניו היו מכין אותו גם שלא בפניו.

תרטט תוד"ה דבר תורה וכו' מדלא הזכיר סובין, והיינו דמזה-מוכח דקאי לגבות ממשעבדי, דאי מיניה דידיה אפילו סובין גמי, ומבואר מדבריהם, דמטלטלי מדאורייתא אין גובין מלקוחות, דליכא שיעבוד נכסי במטלטלי מדאורייתא, וזה דלא כדעת הרשב"א שהביא בקצה"ח סי' ל"ט דמדאורייתא אין חילוק בין קרקע למטלטלין.

תרע כתב הרא"ש ס"פ שבועת הפקדון, דלמ"ד דמלוה ע"פ גובה מלקוחות מדאורייתא הוא רק אם הלקוחות מודים, אבל הודאת לזה לא מהניא, דחיישינן לקנוניא, וצ"ע דזה סותר לדבריו בפ"ק דב"מ סי' ג"ב, דלא חיישינן לקנוניא אלא היכא דאיכא ריעותא דנפילה.

תרעא דף קע"ו. דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה, ופירשב"ם כשנכתב השטר נכתב כדי למוסרו בפני עדים, וקשה דבשטרי ממון לכו"ע כשר אפילו מצאו באשפה, וגם אם כתב הסופר כדי להתלמד בו, וא"כ לא נכתב כלל כדי למוסרו בעדים, ומ"מ אם נמסר בעדים כשר וגובין ממשעבדי, אלא דהכא שאני דבי"ד המקיימין את השטר א"צ לקרותו כלל, משא"כ עדי מסירה צריכין לקרות את השטר. אבל בגמ' לא נזכר חילוק זה, אלא דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה, וצ"ע.

שבועה בכפירת ממון דבחייוב מצוה גרידא ליכא שבועה, אבל הדבר פשוט, כיון דהמצוה היא פריעת בע"ת, ע"כ דאיכא בע"ח קודם המצוה שהרי המצוה היא לפרוע את החוב, ואילו לא היה חוב לא היתה מצוה כלל, והחילוק בין מצוה זו לשאר חיובי מצוה, דהכא המצוה היא בתולדה מהחוב, ובשאר חיובי מצוה להיפוך, דהחוב הוא בתולדה מהמצוה, וכיון דאיכא חוב גם בלאו המצוה איכא בזה ירושה וגם דיני שבועה, כיון דלא מצי א"ל לאו בע"ד דידי את, ומ"מ אי לאו המצוה לא נחתינן לניכסיה, כיון דלא אישתעבוד ניכסיה, ומ"ש הרמב"ן דירדין לנכסיו משום כפיה, דעד שתכפנו בגופו תכפנו בממוניה, וצ"ע איך אפשר לזכות בנכסים אם לא אמר רוצה אני, ומה תועיל המצוה שיהא לו כח לזכות בנכסי אחר, כיון דאי לאו המצוה לא נחתינן לניכסיה משום החוב, ושמא כונת הרמב"ן כיון שנתנה תורה רשות לכפותו בגופו מזה גלמוד דאפשר לכפותו בממונו, דלא מסתבר לומר שנתנה תורה רשות לכפותו בגופו ולא בממונו, ובקצה"ח סי' ל"ט כתב לשיטה זו, דדוקא בפניו יורדין לנכסיו ולא שלא בפניו, דלא שייך כפיה שלא בפניו, ואין לזה טעם כיון דבפניו יורדין לנכסיו אפילו צווח איני רוצה, למה לא נרד לנכסיו שלא בפניו, נהי דבגופו א"א לכפותו שלא בפניו, אבל בממונו אפשר לכפותו גם שלא בפניו, ואילו היה אפשר

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

סוגיית הדף

ד

שערי

שערה פרק ב

ישר

עכ"ל, היינו שהשיעבוד חל על גופו שמחויב לשלם לו ומש"ה לא הוא קנין דברים, שנקנה להקונה זכות ממון בגופו של המתחייב, אבל קנו מידו לחלוק הוא רק הנטחה על המעשה שיעשה חלוקה, ועל ענין זה לא מהני קנין דלין כאן דבר הנקנה, אבל עכ"פ מפורש ענין זה דעל איתו הנטחה לא מהני קנין, וגם לענין ממון, קנין איתן הוא קנין דברים ולפי"ז אם עיקר שיעבוד הגוף הוא מלוא גרידא הרי זה קנין דברים, ולמה לא תהא מלוא זו גם נקנו ממנו לחלוק וכ"כ נקנין איתן, הרי מוכח להדיא דחיונ הגוף נחיונ ממון הוא גם זכות ממון ולא מלוא גרידא, וכן מוכח מהא דלא מהני החיוביות לדבר שלא נא לעולם כדאיתא נוס' גיעין דף י"ג הקנה לטולדים, יעו"ש, ואם ישבע לו יקבל נכד ליתן לטולדים ודאי דמהני, מכל זה מוכח דנחיונ ממון איכא מקנה וקונה ודבר הנקנה:

לכך, תדע דאל"כ ננים נמי לחיונו לאהדורי וכו' כן דעת הרשב"א ז"ל והסכים לדעתו הרמב"ד והר"ן עלמו הניא נפרק מי שהי נשוי סי' שנה"ג"כ הך סברא, דאף למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא, אפשר דנחתינ לנכסי מדין כפי', דעד שתכפנו בגופו כופהו נחמונו, יעו"ש, וקשה טובא מ"ש מלות פריעת נע"ת ממלות האזרת רנית, וכבר נתקשה בזה בספר הקוה"ת סימן ל"ט סק"א והניח נ"ע:

ובלענ"ד דענין שיעבוד הגוף בכל חיוני ממון הוא דין משפטי שהאדם מחויב ועומד להמציא מנכסיו לחנירו כך וכך, שחיונ זה הוא חיונ משפטי גם נלי מלות התורה, כשם שסוג הקנינים וחוקי הצעלים נכנסים הוא דבר משפטי, גם נלי לאהרת לא תגזול וכמו שצארונו לעיל דלא יתכן נשום פנים לומר, דהענין מה שאנו מחייבים החפץ לראונו הוא מחמת ששמעון מוזהר עפ"י התורה שלא לגזול ממנו, אלא הדבר הוא צהיפוך דאיסור גזילה הוא לאחר החלטת הענין בחוקי גבולי הצעלים, כ"כ נראה דגם מלות פריעת נעל חונ הוא אחר החלטת ענין החוב עפ"י דין משפטי, שאם חל על ראונו חיונ תשלומים מסוג חוקי המשפט אז הוסיפה תורה אזהרה ומלוא לשמור לשלם חיונו שחייב עפ"י חוק המשפטי, ואף דנשקפה ראשונה הוא דבר תמוה איתו הכרח וחיונ על האדם יהי לעשות דבר נלי לוי ולאזרת התורה, אבל כשנעמויק נענין היטב יש להנין ענין זה, דהרי גם החיונ וההכרח לעזודת ה' ולמלואות דונו ית', הוא ג"כ ענין חיונ והכרח עפ"י משפט השכל וההכרה, כ"כ הוא חיונ והשיעבוד ממון הוא חיונ משפטי, שנתחייב עפ"י דרכי הקנינים, או שחייבתו תורה כחוקים ופדיון הנין וכדומה, ולענין זה נענין שיהי קונה וזכה זכות זה, אומם יש לדון בזה מהו ענין הזכות שיש להזכה בשיעבוד הגוף זה, די"ל דהחיונ הוא תולדה מהזכות, היינו דע"י שיש זכות לזוכה מחמת זה הוא חייב, וי"ל להיפוך דזכות זה הוא תולדה מן החיונ, כלומר זהו עלמו מה שהוא מחויב הוא הזכות, וענין זה נראה לענ"ד מכוון דצברי הרמ"ה ז"ל בספר יד רונה על ז"צ נפ"ק אות כ"ו בתוך הדבור המתחיל ויהא שמעינן, וז"ל וה"מ דקנו מידו דמחויב לחלוק וכו' אבל קנו מידו שמחויב לתת כו"כ או לננות או לזון, מסתברא דלאו קנין דברים נעלמא הוא, אף שהנתינה עומה אינה ממון, האי לאו אכתיבא גופא קנו מיני', אלא אגופא דממונא קנו מיני' דמתחייב למיתב לי כו"כ ממון, ועוד דכיון דקניי' לממונא גבי' איחייב למיתבני' ניהלי', וקרא נמי דכתיב גבי קנין לקיים כל דבר כשהדבר מתקיים בו לבדו, לאפוקי קנין להקנות או לחלוק שאין הדבר מתקיים נקנין זה עד שחלוק או עד שיקנה נהקנאה אחרת. עכ"ל הנריד לנו. לדעתי הביאור המכוון נצבריו הוא, דאפשר לומר דעיקר הקנין פועל על החיונ, שמחויב ומשוענד לשלם

ובן מוכח ענין זה מדין כפיית צ"ד, דכתבו הראשונים ז"ל דאף למ"ד של"ד, מ"מ נחתינ לנכסי, וצרנית קלוה דקיי"ל דיואלה צדיינים לא נחתינ לנכסי, כמבואר צ"ד סי' קס"א, דכתב הרא"ה ז"ל הוצא בשטמ"ק כתובות דף פ"ו וז"ל לירידך דאזרת פריעת נע"ת מלוא פי' דלית ליה שיעבודא דאורייתא אלא מלוא נעלמא, ופירש רש"י דהיינו מלוא דהן שלך לדה, וליתיה להאי פירושא דהא התם צ"מ מוקמינן לי להאי קרא שלא ידבר אחד נפה ואחד נבל וכו' אבל הכוון פריעת נע"ת מלוא מדכתיב והאיא אשר אתה נושא בו וכו', ומאן דאית לי שיעבודא דאורייתא מוקים לי להאי קרא למימר דשמעינן מיני' דנע"ת ציצורית, ובודאי רב כהנא מפשט פשיטא לי דאפילו לרב פפא נחתינ לי לנכסי, אבל רב כהנא לא קאמר אלא מאי עממא והא הוא דקשיא לי, כיון דליכא אלא מלוא, כל היכא דלא נעי למויענד מלוא אמאי נחתינ לנכסי, ומהדרינן תנינא בזה דברים אמורים במלות ל"ת וכו' מכין אותו עד שתלג נפשו, והכא נמי נדין הוא דליכא לנוכפי צהכי ומיהו עד שאתה כופהו בגופו תכפנו נמונא, ונכתיב דכתיב צאורייתא מיעט שדהו ומיעט כרמו ישלם לומר שכך מלותו לשלם ונמיעט, וזה הכוון, מפי רבינו נר"ו. עכ"ל. וכן הוא להדיא נחי' הרמב"ן ז"ל סוף ז"צ נשינו לשון קנת וז"ל ואיכא דקשיא לי ומי איכא למימר דמדאורייתא לא נחתינ לנכסי והא כתיבי תשלומים צתורה מיעט שדהו ומיעט כרמו ישלם וכו' ולדידי לא קשיא דאנ הכי קאמרינן כיון דפריעת נע"ת מלוא מן התורה וכופין על מ"ע, אף אנו יורדים לנכסיו ומקיימים לי מ"ע שלו נע"כ וכו', עכ"ל הנריד לנו, ולענין רנית כתב הגמ"י ריש איהו נאך וז"ל רנית קלוה כופין אותו צ"ד להחזיר נשום מ"ע דוחי אחרך עמך ומכיס אותו וכו' כמו נצאר מ"ע כדאמרינן נפרק הכותב, אבל אין צ"ד יורדים לנכסיו לפי שאין נכסיו משוענדים

דאורייתא, אלא דהתם איכא דין ממון לחצירו ומהני מחילה, אבל הכא לשמים הוא חיוב, ופיון שכן לא תועיל לו מחילת חצירו וכן עיקר וכו'. הריטב"א עכ"ל. דנצרי הריטב"א האלה מפורש כל מה שכתבנו דשאני חיוב רבית מחיוב ממון למ"ד של"ד, דכל החיובים איכא דין ממון לחצירו היינו דאיכא זכות לתובע ומהני מחילתו, היינו דגם איכא זכות לתובע וכיון שמחל זכותו נפקע החיוב, אבל צריכת ליכא זכות ממון לתובע ואין מחילתו מועלת, אמנם לדינא פסק בשו"ע יו"ד דמהני מחילה כשיטת הרמב"ם וסייעתו :

אמנם זהו דהקשה גם' קצוה"ח סי' פ"ז סק"ל על הרמ"א והש"ך שכתבו, דאם תובע מחצירו ממון שלא נתייב ע"י קנין רק כשבע ליתן והוא כופר דפטור משבועת היסת, כמו שכתב הרי"ט דאין זה תביעת ממון, וצריכת פסק בשו"ע יו"ד סימן קע"ז דאם תובע ממון רבית מחצירו והוא כופר מתייבם אותו שבעת היסת, כיון דצריכת לא נתייבם לכספי, וצאמת קושית הקצוה"ח לשיטתו נסי' ל"ט שנתמה חיוב רבית לחיוב ממון למ"ד של"ד, לא חזק, דהלא למ"ד שיעבדא לאו דאורייתא איכא ג"כ שבעת התורה ושבעה דרבנן אף דלא נתייבם לכספי לשיטתו, אבל לפי מש"כ קושית הקצוה"ח קושית אלימתא היא, כיון דתביעת רבית אינה תביעת ממון לשיטת הגאונים, הליך מתייבם ע"ז שבעת היסת, אבל נכ"ז נראה דל"ד תביעת החזרת רבית לתביעת ממון של שבעה, דהנה בשבעה מה שמחויב הכשבע לשלם אינו ענין תשלומים של ממון לחצירו, אלא מזה לקיים שבעתו, וצריכת חייבתו תורה על עמם הממון, שהוא לשלם הומוון שלקח מחצירו צריכת, ואף שאין להתובע זכות ממון אצל המלוה שלקח ממנו הרבית, אבל הוא תובע שיקיים חיוב התורה שעי"ז זכה הוא בממון, ונאמר על פי זה שאי"ל לענין דין חיוב שבעת היסת או שבעת התורה שיהי' זכות ממון אצל התובע, אלא סגי שאם יודה יכפוהו צי"ד ליתן דמים לתובע, ול"ד לתביעת ממון קנס דפטור משבעה, משום דהתם אם יודה יפטר, ומהתם נתייב מוכח קלת שאי"ל לענין כפירת ממון שיהי' זכות ממון לתובע, דנתיבם ג"כ ליכא זכות ממון קודם העמדה צדין, ומשו"ה תביעת החזרת רבית חשוב תביעת ממון, אף דהכפי' מלד צי"ד הוא מלד קיום מלות ה' כסוכה ולולב, מ"מ כיון שלאחר הכפי' יצב. הוא בממון, דהרי תביעת חוב ממש למ"ד של"ד ג"כ ענין הכפי' מלד צי"ד, רק מלד מלות ה' כסוכה ולולב, ומ"מ חשוב תביעת ממון לחיוב שבעה, כ"כ י"ל דגם צריכת חשוב תביעת ממון, דהרי ג"כ תביעת ממון של נדר ושבעה ג"כ דכתב הרי"ט נסייון שד"מ דאין מתייבם שבעת היסת כתב רק בלאון אפשר ולא נהחלט, יעו"ש, וכעין שכתב הרמב"ן ז"ל בטעמא דהרשאה דיכול לתובעו משום דכתב ל"י שאם זכה יפיק לנפשי, אעפ"י דאכתי לא זכה בהם כלום, עיין בקצוה"ח סי' קכ"ג סק"א שחזיק

סס דצרי הרמב"ן ז"ל צאורק ומפרש דצרי היעז :

והנה על פי מש"כ דגם למ"ד של"ד הוא תביעת ממון ממש, שיט לתובע זכות על גופו של הנתבע שיטלם לו, לריך ציאור למה ליכא צוה כפיית צי"ד, עפ"י דיני המשפטים כמו בכל משפטי התורה, דכמו דצי"ד כופים מלד מלות התורה, כ"כ כופים על כל חיובים שהיינו אדם לחצירו, ונראה לענ"ד דיסוד הענין צוה הוא מונה דמנינו לענין עמיד אינש דינא לנפשי צנ"ק דף כ"ח דעיקר החידוש צוה ודאי לענין הכאה, שיהי' הרשות להצותו צלי וגבול עד שיגיל את שלו אם אי אפשר להגיל צאורק אחר, אבל זה לא יתכן לומר דהקיל וטרי אם חצירו רוצה לגבולו שיניח אותו לגבולו, אלא שכל שחצירו מעכבו מלעמוד דצד שהוא שלו, יתן לו הרשות לסלקו מזה בכל מה דאפשר, עד גם להכותו עד שתלא נפשו אם אי אפשר צענין אחר, וכדאמרינן סס צההוא גרנותא דני תרי דאתא חד מינייהו ודלי ציימא דלאו דילי, דחונר ר"ג אפילו מלה פנדי צנפנדא לימחי, וצדיני קנסות צוה"ז דקיי"ל דחי תפס לא מפקינן מיני, דכתב הר"ש נספ"ק צנ"ק שהוא גם כן משום עמיד אינש דינא לנפשי, דלענין כה הצע"ד אין חילוק צין זמן דאיכא מוחים או לא, יעו"ש, ומ"מ אינו יכול לכוף את הנתבע ע"י הכאה שיטלם לו קנס, אף דהיינו לו מדאורייתא, משום דרק להגיל את שלו כשחצירו גבולו יכול למועו בכל מה דאפשר גם ע"י הכאה, אבל לכוף את חצירו שיגבול חובתו המוטל עליו זה אינו צדין, וכן דצד הוא אצל צי"ד, דצידדין והצע"ד כה אחד להם, לכוף הגבול להגיל את העגול, ומשו"ה גם לצי"ד אין להם כה כפיה ע"י הכאה רק להגיל עשוק מיד עושק, אבל לכוף לאיש למלא חובתו מה שחייב לחצירו, אם אין צוה ענין הללת העשוק אין להם כה כפיה כלל, ורק צענינים של מלות עשה לשמים נתנה להם תורה רשות לכוף לאדם ע"י הכאה עד שתלא נפשו שיקיים מלות ה' כסוכה ולולב, וכא כפי' זה אין להצע"ד כה ע"ז, דעל ענין זה לאו צע"ד הוא, וזהו מה שחדש התנא צצרייתא דמלות עשה כופים אותו עד שתלא נפשו, שאם נאמר דצי"ד כופים את כל אדם לעשות המוטל עליו גם חובת האדם לאדם, לא הי' שום חדוש שיכפוהו לעשות מה שמוטל עליו לשמים, ועפ"י מתפרשת לנו היעז סוגית הש"ס צכתובות שהצאנו, דחונר ל"י רב כהנא לרב פפא לרידך דאמרת פריעת נעלרוב מלוה, דשיעבד ככסים לתו דאורייתא, אמר לא ניחא לי דאעמיד וצוה מאי, דמלד כה כפיית צי"ד מדיני המשפטים, אין צוה ענין הללת עשוק מיד עושק, דזכות הומוני שיט לתובע אצל הנתבע הוא רק שהנתבע הייב לשלם לו, אבל אין צגופו של הנתבע חלק ממון שנאמר שהוא שייך להתובע והנתבע מעכבו תחת רשותו, ומה שהוא מעכבו את ככסיו ואינו משלם לו, הרי הם שלו לגמרי, ואין להתובע שום זכות בהם דשיעבדא לאו דאורייתא, ונמולה על פה

מגו. ויש לומר כי הגוי היה גברא אלמא והיו חוששין ממנו כיון שנקרא שמו עליהם, ומכל מקום לפי שלא היה נאמן אצלנו בדבריו עשו עמו שלא כהוגן. ויש לפרש שתלה מעותיו ברשות גוי ואמר הגוי שאינם שלו, והכל דרך אחד לפי מה שפירשנו:

לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה. פירש רש"י ז"ל מדכתיב הין צדק (ויקרא יט, לו) ודרשין שיהא הין שלך צדק. והקשו עליו בתוספות דההיא הא אוקימנא בבכא מציעא (מ"ט ע"א) לענין שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ואילו הכא פיו ולבו היו שוין כשלוה לפרוע והם שוין עכשיו שלא לפרוע. לכך פירש ר"י ז"ל הנפקא ליה מדכתיב (דברים כד, יא) האישי אשר אתה נושה בו [ינוציא אליך את העבוט], ומצוה בעלמא הוא לדידיה דשעבודא לאו דאורייתא. (עפ"ש רבינו קדושין י"ג ע"ב ד"ה אמר ר"י):

אמר לא נחא לי למעבד מצוה מאי. לאו למימרא דבעי מיניה אם כופין אותו בכך אם לאו, דהא משנה שלימה שנינו (ב"ב קע"ה ע"א) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדין על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין, וגובה בבית דין משמע ועל כרחו של לווה, אלא טעמא הוא דבעי אי אמר לא נחא לי מאי אמרינן ליה ומה טעם אמרו חכמים לכופו אותו:

אמר ליה תנינא במה דברים אמורים שולקה ארבעים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ואינו עושה [מיא: רוצה] מכין אותו עד שתצא נפשו. כלומר ובמצות פרעון חובו עד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו, כן פירש רבינו בשם רבינו הגדול ז"ל. והא דאמרינן דמכין אותו עד שתצא נפשו, פירש רש"י ז"ל מכין אותו קודם שיעבור על המצוה ויש בידו לקיים, ודוקא [במצות ל"ת הוא דמלקינן מ' ותו לא] [נאבל מצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו משום דכל שעתא ושעתא בקום ועשה קאי. ואי עבר זמן המצוה לא מלקינן ליה כלל]:

דף פו ע"ב

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה ניטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצדי רשות הרבים מהו אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל וכו' וצדי רשות הרבים כרשות הרבים דמי אדרבה מגורשת מדר"נ וכו' מאי לאו היינו אנם היינו צידי רשות הרבים. תמיהא לי מילתא במאי שקלו וטרו והלא פלוגתא דרבי אלעזר ורבנן היא (שבת ו' ע"א) בצדי רשות הרבים, והלכתא כרבנן דאמרי דצידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו בין לענין שבת בין לענין קנין כדאיתא בפרק אלו נערות (לעיל ל"א ע"ב). ויש לי לומר דשניא היא דלא אתו צדי רשות הרבים לענין קנייה ממש אלא לרזן אם הדבר המונח בו חשוב כמונח ברשות בעלים שקבלו אותו אם לאו, והיינו דמיייתי עלה ההיא דלעיל דגבי יתומין לענין תפיסת מטלטלין דאיתנין לומר כי כשהמטלטלין של יתומים מונחין שם אינם כמונחים ברשותם גמור לעכב בתפיסת בעל חוב, ואף על פי שבדרך האמת אפילו הוו קיימי ברשות הרבים מטלטלי דיתמי

דאיכא פסידא לגמרי דהא ליכא אלא אחד, אבל מתניתין דלעיל עדיין יש שם נכסים אחרים שיגבו כולם אלא שהמלוה או הפקדון הללו הם יותר מצויין בלא טורח דהשתא יהבינן לאשה כדי שלא תטרח ובעל חוב יגבה מן השאר, וכשם שאמרו שבעל חוב גובה מן היורשין מן הזיבורית ולא חששו לנעילת דלת לגבי יתומים כיון דליכא לבעל חוב פסידא. ואני פירשתי לפני מורי רבינו ז"ל דשמעתין בדליכא פסידא כלל דומיא דרישא, דבההיא ארעא איכא גוביינא דסגי לתרווייהו אלא שהקרקע הוא קרקע אחד שאין בו דין חלוקה, והיינו דאמרינן דליכא אלא ארעא חדא ולא חזיא אלא אחד מינייהו לפי שאינה ראויה ליחלק וכל אחד מהם אומר שיתנוה לו ויתן מעות לחבירו כדינא דגוד או איגוד (ב"ב י"ג ע"א), דבהא ודאי עבדינן מעליותא לבעל חוב דיהבינן ליה כולה ארעא אבל לאשה לא יהבינן דהא מעליותא טובא היא ויותר משהאיש רוצה לישא וכו', הא כל היכא דליכא גוביינא לתרווייהו גובין כדינם ולא מפסדין לאשה מדינה כלום. כנ"ל:

ודאי דאמרינו משמיה דרבא. פירש רש"י ז"ל אמת הוא ששמעתי שאתם אומרים דבר של תימה דמטרחינן ליה ללוה למכור כדי לפרוע במעות, והלא עיקר המלוה אין סמיכותו אלא על הקרקע. ומהדרינן הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן הא לאו הכי אין מטריחין אותו למכור. ומיהו כי אית ליה זוזי או מטלטלי וארעא לא מגבינן ליה אלא או זוזי או מטלטלין, דלא אתמהינן הכא אלא משום דלית ליה זוזי. ותקנו הגאונים ז"ל שמקבל חרם סתם שאין לו מעות או מטלטלין ואחר כך מגבהו קרקע, ואם התנה לפרועו במעות בעין כמו שנוהגין עכשיו לכתוב בשטרותינו תנאי ממון הוא וקיים וכופין אותו בית דין לקיים את תנאו ואמרינן ליה זיל זבין ואייתי זוזי, ואם טוען שאינו מוצא לוקח מכרזין בבית דין על כל מי שרוצה ליקח וכופין אותו למכור. ומיהו אין כופין את היורשין בכך כל שלא התנה כן בפירוש, ואפילו כשכתוב בו בפירוש על היורשין נראה לי שאין התנאי מועיל דהוה ליה כאותה שאמרו שאין בעל חוב גובה מן היתומים ואף על פי שכתוב בו שבח כדאיתא בפ"ק דבבא קמא שמי' ובמסכת גיטין:

הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן. ושמעינן מינה דכל מאן דעביד שום הערמה להבריח נכסים מבעל חובו שיש לבית דין לעשות עמו שום חומר חוץ מן הדין כדי שלא יפסיד בעל חובו כפי ראות הבית דין:

ההוא תולה מעותיו בגוי הוה. פירש רש"י ז"ל שהיו ברשותו מעות לפרוע ואומר של גוי הם. וקשיא לן ומשום שאמר של גוי הם כל כמיניה ליהמוניה, הא ודאי כל מה שברשותו של אדם הרי הוא בחזקת שלו בין במטלטלין בין בשטרות שיוצאות על שמו ואין בידו לומר של פלוני הם וגם אין אותו פלוני נאמן בכך עד שיביא ראיה אלא אם כן יש לו

שמח) ע"י ב"ק י"א ע"ב וב"מ ט"ו ע"א ובחי' רבינו לב"מ שם ד"ה ופרקינן יפה ויפה:

סוגיית הדף

שערי

שערי הפרק ב ג

ישר

ז

גט מדרבנן ליכא שיעבוד לדידי, ועיקר הקושיא הוא מה שגזיז מע"פ, דנשלמא למ"ד שיעבודא לאורייתא, כשחזירו מונעו מלגזוז, הרי מעכב תהת רשותו דבר שיש להתנועע זכות לגזוז, וע"ז איכא כפיית צי"ד מתורת המשפטים, וגם הנע"ד נענוו ה"י יכול לכפות אותו גם ע"י הכאה כשמונעו מלהשתמש בכח הזכות שלו, כ"כ צי"ד כופים ע"ז מתורת המשפט, להגיל עזוק מיד עושק, אזל למ"ד אל"ס גם יש כח להתנועע לזכות נכסי הלוה נשעה שגייעו לידו כמ"כ לעיל, דע"ז שיש לו שיעבוד על צעל הנכסים יכול לזכות נכסים, אזל אל"ס חזירו אינו מניחו לזכות נהם הוא עושה נדבר שהוא שלו לגמרי, דהרי אין שום זכות נהם להתנועע, ולכוף את הלוה שיעשה חונתו המוטלת עליו מנד השיעבוד אין כח לצי"ד ע"ז, ומשי כיון דפריעת נע"ח הוא ג"כ מלוה לשמים כסוכה ולולג, יש כח ציד צי"ד לכופו נהכאה כמו נשאר מלוה לשמים, ונקנס שפורש בתורה אשר ירשיעון אלהים וכן יכול הנע"ד לכופו אף דקודם התנועה אין שום זכות לתנועע נכסי הנתנע התם גזיה"כ הוא שנאופן כזה יתקיים תשלומי קנס שע"י כפי" זוכה התנועע, שאם יהי מוכרח יתחייב ממון ככל תשלומי ממון, וננידון זה שאני כפיית צי"ד מכפיית הנע"ד, דצי"ד יכולים לכופו מנד האמור בתורה אשר ירשיעון אלהים ומש"ה יכולים לכופו גם על ידי הכאה, אזל נע"ד אין נכחו לכופו מנד מלות התורה רק יכול לתפוס, שאם יתפוס זוכה שע"ז יהי הנתנע מוכרח, וכאם שאם מוכרח ע"י צי"ד מתחייב, כ"כ אל"ס הוא מוכרח ע"י תפיסה, ולקמן יתבאר ענין זה נס"ד:

וכן יש להוכיח מן הכתוב שבו גלתה תורה מנות פריעת נע"ח כמ"כ הראשונים ז"ל, והוא מה שכתוב בתורה והאיש אשר אתה נושה בו יוליא אליך את העבוט שהכתוב מלוה עליו לעשות כן, כמ"כ הרמב"ן ז"ל, ואם נאמר דשיעבוד הגוף הוא המלוה גרידא, ונלעדי המלוה אין כל זכות למלוה על הלוה, איך אמר הכתוב שאתה נושה בו יוליא, הלא מה שיש לו הכח להיות נושה בו הוא רק ע"י המלוה הזאת שאמרה תורה יוליא אליך העבוט, והי ראו לכתוב בתורה תחילה המלוה שישלם הלוה, ואז אפשר להחשיב המלוה כנושה בלוה מחמת המלוה, אלא ודאי הוא נושה בו מחמת השיעבוד המשפטי, מחמת הנאת הכסף שזוה ממנו, או מחמת שנשתעבד ע"י הכסף כמו שאר הקניינים, והתורה נותה שישלם מה שהוא משועבד, ולפי"ז מוכיחים הדברים שהשיעבוד והזכות קדים להמלוה, ויכול השיעבוד להתקיים צלי המלוה, רק להיפוך צלי הזכות והשיעבוד המשפטי ליכא שום מלוה, ומש"ה נספק חיוו ממון דמנד דין המשפטי הוא פטור מדין המונייה מחזירו, ממילא ליכא צוה מלות פריעת נעל"ח, ולא שייך צוה לדון על ספק מלות עשה כספק שאר קיום מלות ה', דעיקר המלוה צוה לקיים השלמת

השיעבוד והזכות שיש לחזירו עליו עפ"י חוקי המשפטים:

פרק ג

ועפ"י"ד יונן הענין שהוכיחו הראשונים מלות החזרת רבית אינה כשאר מלות תשלומי ממון, דנכל חיווי ממון נחתינן לנכסיו אף למ"ד של"ד, ורבית לא נחתינן לנכסיו, דהנה מדגלי קרא דאין היורשים חייבים להחזיר כדילפינן מקרא דוחי אחיד עמד לדידי אזהר לברי לא אזהר דליכא שיעבוד נכסים על החזרת רבית, מוכח דמלות החזרת רבית היא מלוה גרידא צלי שיעבוד הגוף מנד המשפט, ועל חיוו כזה לא שייך שיעבוד נכסים שקבלו חו"ל שהוא נגדר ערבות, ועיין ערבות שייך רק אל"ס אפשר לנייר שיהי השיעבוד על הערב מעין השיעבוד שעל הלוה, ועל הערב לא שייך ענין המלוה שעל הלוה, ורק שיעבוד המשפטי, ומש"ה מוכח מן התורה דהחזרת רבית היא מלוה גרידא, ומהאי טעמא ליכא צוה שיעבוד נכסים, אזל נשיעבוד הגוף דשאר החיונים שבתורה, שהעיקר נהם הוא שיעבוד המשפטי, עשתה תורה את הנכסים כערבים שיהי למלוה זכות נהם, ומזה מוכח ג"כ דשיעבוד הגוף הוא זכות ממוני, דאל"ה לא היי שייך שיעבוד נכסים:

ובחי" הריטב"א למס' קידושין כתב צוה ענין נפלא נהא דאמרינן שם דף ר' ע"ג המקדש נמלוה אינה מקודשת נהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמות רבית, כתב הריטב"א ו"ל ואמרינן האי הנאת מלוה ה"ה, חי לימא דאמר לה ארבע נחמשה פי" וקדשה צוה החמישי של רבית שהיא חייבת לו, רבית מעלייתא הוא, פי" לישנא נעלמא קא מוקשי לי, היכי קרי לי הערמות רבית, אזל ודאי אפילו נרבית גמורה אל"ס כבר פרעתו לו וחזר וקדשה צו מקודשת, דמעו דרינתא שפרע ליה למלוה קניניה לגמרי, וממון גמור הוא לו, אלא שיש עליו חובה להחזירו, וצ"ד דין מוניאים ממנו, ואם מת אין צווי חייבים להחזיר אלא מפני כבוד אציהם נדבר מסוים. עכ"ל. ונראה צי"אור דצרו דכמו אל"ס פרעתו הדינר קנהו לגמרי, אף שנתנו נפרעון הרבית, מזה מוכח דגם קודם הפרעון איכא חיוו זכות למלוה על דמי הרבית שקלג, דאי לאו הכי לא היי קונה המלוה נהם לאחר הפרעון, דהרי נפרעון חוב של רבית נתנו, ומש"ה לא פריך הש"ס רק אמאי קרי לי הערמות רבית, ועוד היינו מלוה, אזל אל"ס היי דין דמקדש נמלוה מקודשת היתה מתקדשת גם צוה של רבית קלוה שהיא חייבת לו, זהו תוכן כונת הריטב"א, ונסי' אצני מלואים סי' כ"ח סקכ"צ מפרש נכונת הריטב"א דאינו חייב להחזיר החפץ שלקח נפרעון הרבית ורק דמיס הוא חייב, ואפילו אל"ס קנץ לו כלי נרבית ופרע לו הכלי אינו חייב להחזיר רק דמי הכלי, ויעו"ש שהצי"א דברי המל"מ שכתב להיפוך דכתב נפ"ח

ועוד נראה לומר בזה, דהנה כשמוכר המלוה השיעבוד, אין השיעבוד משתנה במכירה זו, והיינו שמקודם היה השיעבוד למלוה ונשתנה ונתחלף השעבוד ללוקח, אלא על השיעבוד שישנו למלוה על הלוה חל קנין הלוקח, ששעבוד של המלוה הוא קנוי עתה ללוקח לגבותו, אבל עצם השיעבוד גם עכשיו הוא למלוה, ולכן שפיר יכול למחול. [א"ה, ועי' בקצה"ח סי' סו סקכ"ו].

פריעת בע"ח מצוה

כתובות דף פז ע"א. גדול אחד שאל למ"ד פריעת בע"ח מצוה וכל החיוב הוא כמו סוכה ולולב עי' כתובות (דף פז ע"א), וא"כ כמו בסוכה ולולב כתבו הראשונים דאינו מחויב לבזבז יותר מחומש, א"כ ה"נ אי הוי רק בגדר מצוה לא יתחייב לבזבז יותר מחומש. והשיב הגר"ח דגם אי פריעת בע"ח הוי רק בגדר מצוה מ"מ חלוק הוא משאר מצוות, דבכל המצוות גם לאחר שקונה תפילין, ציצית או לולב, מיקרי שקונה מממון שלו, ואם קנה ביותר מחומש א"כ בזבז ממונו יותר מחומש. אבל מצות פריעת בע"ח אף אם הוא רק מצוה, מ"מ לאחר שפורע ומקיים המצוה אמרינן שהחזיר ממון חבירו ולא בזבז ממון שלו.

בענין כפירת שעבוד קרקעות

כתובות דף פז ע"ב. הרמב"ם (פ"ט מאישות הכ"ה) כתב, היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשיו אומרים בעולה נשאת ואין לה אלא מאה כו' ה"ז נוטלת מנה ואם הי' הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה. ובהשגות הראב"ד, שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שעבוד קרקעות היא עכ"ל. והמ"מ כתב ע"ז ז"ל ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תקנו שתגבה הכתובה מן המטלטלין חזרה כתובה שאינה כפירת שעבוד קרקעות בלבד וכו'. וביאור הדברים דהשגת הראב"ד היא מהא דאיתא בכתובות (דף פ"ז ע"ב) דאין נשבעין על הכתובה מפני שהוא כפירת שעבוד קרקעות וע"ז תירץ המ"מ דדוקא בימי הגמ' דאז הי' הדין דאין כתובה נגבית מן המטלטלין ע"כ שפיר היתה כפירת שעבוד קרקעות משא"כ עתה לאחר תקנת הגאונים דגובה בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין ע"כ לא חשיבא תו שעבוד קרקעות, וקשה דהרי בב"מ (דף ד' ע"ב) איתא דגם בשטרי חוב שגם בימי הגמ' היו נגבין גם מן המטלטלין ומ"מ חשיב גם שעבוד קרקעות, וא"כ הדרא השגת הראב"ד לדוכתי' דלמה פסק הרמב"ם בכתובה דנשבעין עליה שבועת התורה והרי אף אם גובה גם מן המטלטלין ג"כ הוי שעבוד קרקעות, כמו שארי שטרי חוב וכבר הקשה כן הלח"מ שם. והנה קשה בדברי הרמב"ם גופא שפסק (בפ"ה מהל' שבועות הי"ג) וז"ל וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר וכפר בה ונשבע פטור משבועת הפקדון שהרי בשטר נשתעבד הקרקע ונמצא זה כופר בקרקע, הרי להדיא דהרמב"ם ס"ל דשטר חשיב שעבוד קרקעות לענין קרבן שבועה, ולמה ס"ל הכא לענין שבועה דלא הוי שעבוד קרקע, ואם אמנם כי דברי הרמב"ם הרי מבוארים להדיא בגמ' שבועות (דף ל"ז ע"א), אבל עדיין קשה מאי שנא קרבן שבועה משבועה דהרי בשניהם אימעטו קרקעות, ומ"ש דלענין קרבן שבועה חשיב שטר שעבוד קרקע, ולענין שבועה פסק הרמב"ם דלא הוי שעבוד קרקע ונשבעין עליו. ונראה לומר דבאמת הרי בשטר איכא שעבוד קרקע ושעבוד מטלטלין דהרי יכול לגבות חובו בין מקרקע ובין ממטלטלין, וכמבואר כן בדברי המ"מ שהבאנו, וצ"ע איך יהי' דינו אם כקרקע אם כמטלטלין. ונראה דכיון דהדין הוא בשעבוד חוב דהיכא דנפטר מהקרקעות לא נתבטל חובו וחייב לשלם הכל מן המטלטלין, וכן אם נפטר מן המטלטלין ג"כ לא נתבטל חובו וחל כל חיובו על הקרקע, ע"כ שפיר חלוק דין קרבן שבועה מדין חיוב שבועה דבקרבן שבועה הרי החיוב במה שכפר החוב ונפטר ממנו, וזהו גזילת חובו שחייב עליו ק"ש וכיון דבלא כפירת הקרקעות עוד לא נשלם פטור חיובו ע"כ שפיר פטור, כיון דהגזילה והכפירה בעצם החוב נשלם משניהם יחד, ואין ק"ש על כפירת הקרקעות, משא"כ לענין חיוב שבועה הרי אנו באין עתה לפוטרו, וא"כ הוי להיפך, דכיון דבמה שנפטר מהקרקעות לא נפטר מהמטלטלין,

אלא כמאן דאדליק מעיקרא בשעת פשיעה חשבינן ליה וכן הדין לענין שבת דנמי אתחיל מע"ש אתחיל וכמאן אגמריה בההוא עידנא דלית ביה איסור חשוב ע"כ. (ועיין בדברינו בעניני שבת שאלה כ"א שהבאנו דרך הקה"י בהבנת הנמוק"י, ומה שביארנו בדעתו, ואין צורך להכפיל דברינו, ותדע שלפי דברינו שם נצטרך לומר דנוכל לחייב גם על מעשה דלאחר מיתה כל שהפשיעה מחיים, וכן לדברי הקה"י נצטרך לומר דשייך תלות חיוב לאחר מיתה כל שהמעשה מחיים ואין להאריך בזה.) ולכאורה מנמוק"י הנ"ל חזינן דאף דעשה מעשה שבדאי יביא לידי אונס מ"מ קרוי אונס על מעשה ההיא, וזה דבר פלא דגבי תפילה דנכנס לפני הספר חשוב פשיעה אף דלבסוף שכח ושכחה אונס, ובזרק חץ דודאי יזיק על סוף המעשה קרי אונס וזה הכרח לומר דכל המעשה כלול בתחילתו. (ועיין מה שכתבנו בעניני שבת שם לענין תשובת הרמב"ן).

ונראה לחלק דגבי תפילה כל שנקרא פושע אין לו תשלומין ולכן אף דלבסוף נאנס מ"מ כיון שפשע במה ששם עצמו במצב שיבא לידי אונס פושע מיקרי ואין לו תשלומין, משא"כ גבי גזיקין דבעינן לחייבו על מעשה היוק שנעשה בפשיעה ולא מחייבינן ליה על המעשה היוק שנעשה אחר-כך שנעשה באונס דאף דמיקרי פושע בכללות הענין מ"מ על אותו מעשה אונס הוא ובע"כ צריכים לומר דהכל כלול במעשה הראשון דהיה פושע עליה.

ענינים שונים בחו"מ

א

מקשים בשם ר' חיים הלוי מדוע מחויב לפרוע הלואה מכל ממונו הא החיוב דפרעון חוב הוא מטעם מצוה דפריעת בע"ח מצוה דהן שלך צדק וגבי מצוה מחויבים רק לבזבז רק עד חומש בנכסיו ומדוע הלואה מחויב כל נכסיו.

והנה כל הקושיא שייך רק לפי הבנת הקצות סי' ל"ט סק"א דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא כל החיוב הוא מטעם מצוה דהן שלך צדק כפשטות הש"ס כתובות דף פ"ו ולכך נתקשה למה נחתין לנכסיה מ"ש ממצוה דהחזרת ריבית קצוצה דלא נחתין לנכסיה כיון דהוי רק מצוה, ולפי"ז קשה דיהא ככל מצוה דמחויב רק עד חומש. אולם לפי השערי ישר שער ה' פרק ב' שלמד דיש חיוב מטעם תורת המשפטים, כמ"ש תוס' כתובות דף נו. דחיוב פרעון אינו מלה הכתובה בתורה דע"פ סברה חייבים מלבד המצוה דפרעון חוב, ע"ש בארוכה, לא קשה מידי דאח"כ מטעם מצוה רק מחויב חומש אבל החיוב מפשטי של פרעון אינו יוצא בחומש.

וזה נראה לומר דהא דאינו מחויב יותר מחומש הוא במצוה כגון אתרוג שאם יכול להשיג אתרוג עד חומש מחויב להשיגו ואם יותר מחומש אינו מחויב, אבל הכא עד חומש מחויב לפרוע ואחר שפרע עדיין מחויב בפרעון ומחויב עוד חומש וכהנה מחויב עד כל נכסיו. אולם יקשה כשיגיע לארבע פרוטות אחרונות דעכשיו לא שייך עוד חומש לא יתחייב.

מקצתו, א"כ הוא הדין בס"ת דכתיב כתבו לכם בעינן שתהא כולה שלו ולא מקצתה¹.

ולכאורה יש להוכיח מהא (ב"ב דף מ"ג ע"א) דמקשה הש"ס גבי בני העיר שנגנבד ס"ת כו' אין מעידין ואין דנין מאנשי אותה העיר דניסלקו תרי מנייהו ולידיינו, ומשני שאני ס"ת דלשמיעה קאי, דקשה, הא הוה מצי למימר בפשיטות דלכן אינם יכולים להסתלק כדי שלא יפסידו מצות כתיבת ס"ת דיוצאים אף בשותפות אע"כ מוכח דאין יוצאים בשל שותפות, אך יש לדחות זה משום דיש לומר דאף אי נימא דיוצאין בשל שותפות אפ"ה עכשיו כיון דנגנבה ואינר ברשותם בלאו הכי אינם יוצאים, כמו בחמץ דכתיב לא יראה לך וכתבו האחרונים² דאם נגזל חמץ לאחד אינו עובר הנגזל על כל יראה דהא כתיב לך ובעי דיהא ברשותו, הוא הדין בס"ת דכתיב כתבו לכם בעינן נמי דתהא ברשותו, א"כ עכשיו דנגנבד אינם מקיימין המצוה לכן שפיר יכולים להסתלק ובלא"ה יש לדחות ראייה זו.

ובסנהדרין (כ"א ע"ב), אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו איתיביה אבבי וכותב לו ס"ת מלך אין הדיוט לא כו', ואי נימא דיוצאין בשל שותפות א"כ יש לומר דנפקא מינה בין מלך להדיוט דמלך צריך לכתוב משלו לבדו דהא כתיב וכתב לו משא"כ הדיוט דכתיב כתבו לכם [לשון רבים] יוצאין אף בשל שותפות, אע"כ מוכח דגם הדיוט אינו יוצא בשל שותפות¹².

ועם כל זה נראה לי ללמד זכות על מה שנהגו כמה חבורות לכתוב ס"ת בשותפות דשפיר יוצאים בזה, ונקדים מה שכתב התורת חיים (סנהדרין כ"א ב') ביחיד הכותב ס"ת ואח"כ נאבדר פשיטא שצריך לכתוב לו ס"ת אחרת, ובספר פרדס דוד [הובא ברע"א יו"ד ער, א] חולק עליו, וכתב דאף בנאבדה יצא ואין צריך לכתוב אחרת, ולי נראה להוכיח כדעת הפרדס דוד הנ"ל מהא (דפ"ג

דלא חיישינן דלמא לא כתב ועיבד לשמן משום חזקה לא שבק היתירא כו' רק החשש הוא שמא אירע איזה ענין שהוי חק תוכות ע"ש. ממילא איתרע חזקת חול שהיה להקלף דלא גרע מכתבי הקודש כמבואר בא"ח (סימן של"ד סעיף יב), רק דהספק לנו אי נכנס בקדושת ס"ת, א"כ עכ"פ איתרע חזקת חולין דמצינא, ואף דנימא דיש עליו חזקה דלא נתקדש בקדושת ס"ת, עכ"ז הא נתבאר דחזקת כשרות שהיתה להסופר הויא חזקה אלימתא, ולכן הס"ת כשירה בפשיטות.

וגם יש לדון בזה ספק ספיקא וכמש"כ האחרונים³ ביו"ד גבי שוחט שנטל קבלה, ומה שכתב כ"ת לדון בספק שמא לא נכתבו לשמן דהא אין זה אלא הלכה למשה מסיני וספיקו להקל, יעיין מעכ"ת בסוכה (דף ט, א) במלחמות שם [ד, א מדפי הרי"ף ד"ה אמר הכותב] שכתב דנפ"ל דצריך לשמן מועתה כתבו לכם לשם חובתכם ע"ש, ולכך זה יעיין בתשובת הגאון רע"א (שם) דאין זה חשש כלל כנ"ל, וכ"ז ברור.

סימן יט

נשאלתי מרב גדול אחד, אודות איזו חברה שמתחילין לכתוב ס"ת בשותפות ועושים איזו סעודה בשעת ההתחלה, אם נקראת סעודת מצוה או לא, ונ"מ כי יש בעירם תקנה קדומה שלא ליטול דמי חכירת בשר [קאראפקע] מבשר שעל סעודת מצוה, ונתהוה סיכסוך בעירם אם מקרי זה סעודת מצוה אי לא.

תשובה בעז"ה. מתחלה נראה לי לבאר הספק שנסתפקו האחרונים¹ בשותפים שכותבים ס"ת בשותפות אם יוצאים ידי מצות עשה של כתיבת ס"ת או לא, דהא באתרוג מצינו בב"ב (דף קל"ז ע"ב) דאין יוצאים באתרוג של שותפות משום דכתיב ולקחתם לכם דכתב הרשב"ם שם [ד"ה ואם לאו] דבעינן שיהא כולו שלו ולא

9. ש"ך וט"ז שם.

1. תורת חיים סנהדרין כא, ב, חידושי רע"א יו"ד ער, א, שו"ת בית אפרים יו"ד סימן סג, מנחת חינוך מצוה תריג.

2. נודע ביהודה מהד"ק או"ח סימן כ ד"ה ומ"מ. ועיין עוד שדי תמד מערכת חמץ ומצה סימן ה אות לט.

דבכורים משנה י"ב) דבכורים כנכסי כהן כו' ובעל חוב נוטלן בחובו ואשה בכתובתה וס"ת כו' ומבואר בטור חו"מ (סימן צ"ז סעיף כג) בשם הבעל התרומות³ ושאר פוסקים דפרשו להמשנה הנ"ל דס"ת, בע"ח ואשה בכתובתה גובין אותה, וכן פסק המחבר שם (סעיף כ"ג), וקשה, הא פריעת בע"ח לא הוי רק מצות עשה כמבואר בכתובות (דף פ"ו ע"א) וברש"י (שם ד"ה פריעת), ואלו מצד השעבוד הא מטלטלין לאו בני שעבוד נינהו, ואף דקיי"ל מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה, אין זה אלא מחמת מצות עשה דפריעת בע"ח אבל לא מצד השעבוד, דהא מטלטלי לא משתעבדי אף מן התורה כמש"כ האורים ותומים (בסימן ל"ט סוף ס"ק ב')²², ומהאי טעמא כתבו הראשונים³ והובא בחו"מ (סימן ע"ג סעיף ה) בנשבע שלא לפרוע לבע"ח דחלה שבועה אם היתה השבועה קדומה לחוב או בשבועה ככולל כמש"כ הש"ך (שם ס"ק יא), וע"ש באורים ותומים (ס"ק ז') דכתב, דלכן חלה השבועה משום דמיירי במטלטלי דלאו בני שעבוד נינהו ואין כאן אלא מצות פריעת בע"ח, ולכן כיון דחלה השבועה אסור לו לפרוע להבע"ח, א"כ קשה איך בע"ח גובה לס"ת בחובו, הא ס"ת ג"כ הוי בכלל מטלטלי דלא משתעבדי כפי מש"כ רש"י בב"מ (דף ס"ז ע"ב) ד"ה אין בע"ח גובה כו', דלכן מטלטלי לאו בני שעבוד נינהו משום דבירו להצניען כו' א"כ גם בס"ת שייך לומר זה, ואין בזה אלא מצות עשה דפריעת בע"ח, א"כ קשה מאי אולמא האי עשה דפריעת בע"ח ממצות עשה דכתיבת ס"ת, ומשמע דאף אם אין לו אלא ס"ת אחת ג"כ בע"ח גובה בחובו.

ואין לומר דמיירי דאין להמלוה ס"ת אחרת ולכן במה שגובה הבע"ח מקיים המלוה למצות עשה דס"ת, דהא אין אומרים לו חטא כדי שיזכה חבירך, וכל שכן לשיטת היש"ש ביבמות (פ"ב סימן ג) גבי אלמנה לכה"ג וחייבי עשה דלא מתיבמות דאף אם בעלו לא קנו משום דכיון דאין

עשה דוחה עשה לכן אף בדיעבד אינו מקיים מצוח עשה דיבום, ועיין בנודע ביהודה (מה"ק חלק ח"מ בסופו), לכן ה"ה בנידון דידן כיון דאין עשר דפריעת בע"ח דוחה למצות עשה דכתבו לכם דמבעי להיות שב ואל תעשה, ודאי דהוי זה בגדו חטא כו', דהא מהאי טעמא אף בבעלו, לא קנו א"כ הא אין אומרים חטא כדי שיזכה חבירך כנ"ל וגם לפמש"כ האורים ותומים (בסימן ל"ט ס"ק ב) בשם הרשב"א דמטלטלי דלא משתעבדי הוי מדרבנן ג"כ תקשה כן, דהא כיון דעכשיו לא משתעבדי עכ"פ מדרבנן ולא בני שעבוד נינהו, ומהאי טעמא חלה השבועה בנשבע שלא לפרוע לבע"ח, ולא אמרינן דב"ד יגבו בע"כ, וע"כ מוכח דכיון דלאו בני שעבוד הוי מדרבנן, לכן פקע שעבודו, ולכן היכא דחלה השבועה אז אמרו דאין עשה דפריעת בע"ח דוחה לעשה דיש בשבועה דכל היוצא מפיו יעשר ומוצא שפתין תשמור, א"כ הוא הדין דאין דוחד ליה עשה דכתיבת ס"ת דהא אין עשה דוחה עשה.

ובלאו הכי ג"כ צריך ביאור במש"כ הרשב"א [קידושין יג, ב] דמטלטלי לא משתעבדי מדרבנן דהא כיון דמה דלא משתעבדי הוי משום דלא סמך המלוה דעתו עליהן והוי כמחל השעבוד א"כ ממילא אין עליהן שעבוד אף מן התורה כלל.

ובחידושי לחו"מ²⁵ כתבתי לפרש כוונת הרשב"א הנ"ל, דיש לומר דהא דאמרו דאינו סומך המלוה דעתו עליהן אינו אלא בגדר סילוק, משום דהא מחילה בפירוש לא הוי ולכן לא הוי זה אלא כמו כותב לו דין ודברים אין לי בנכסיך וכמו הא דכתובות (דף צ"ה ע"א) והוי כמו דסילק את עצמו ממטלטלי ומבואר בתוס' (שם) ד"ה וכי כתבה כו' דבמה דטורף מלקוחות לא מהני סילוק דזה הוי כמו כותב בעודה נשואה דין ודברים אין לי בנכסייך דאין בדבריו כלום, אך במה דאינו טורף מלקוחות מהני הסילוק ע"ש, ולכן מן התורה דטורף אף מן

3. בטור הובא בשם ה"ר יהודה ברצלוני שהובא בבעל התרומות.

4. בבית יוסף שם הובא בשם הנימוקי יוסף ורבינו ירוחם.

5. שו"ת הרא"ש כלל ח סימן ו, שו"ת הריב"ש סימן תנח.

5א. עיין נחל יצחק סימן צה סעיף א ענף ד.

וכתב כ"ת דסברת רש"י היא שזה לא הוי שזה פרוטה וריבית פחות משהו פרוטה אינו אסור רק משום הערמת ריבית*.

התוס', נראה דרש"י סובר דאין קניית הקידושין שזה כסף, היינו, דאין האשה בגדר שווי אף דהקדושין חלים בכסף, אבל הקנין הוא קנין איסור ויש לדון בזה בכמה מקומות לשני הצדדים ואכ"מ, ומניעת ההפסד שלא הוצרך להוציא פרוטה לא חשיב תרביית.

* צ"ע אמאי לא אסור מן התורה כדן ח"ש, וכמ"ש המ"מ בריש ה' גניבה בהא דכתב הרמב"ם, אסור לגנוב כ"ש דין תורה דהוא מדין חצי שיעור, ובר"פ א"נ (בב"מ דף ס"א ע"א, אמר רבא) ל"ל דכ' רחמנא לאו בגזל לאו בריבית וכו', ובעיקר קושית

בענין פריעת בע"ח מצוה, וכתובת ס"ת

כתב באר יצחק סיי י"ט ועכ"ז נ"ל ללמד זכות על מה שנהגו כמה חברות לכתוב ס"ת בשותפות דשפיר יוצאים בזה, ונקדים מה שכתב התורת חיים (סנהדרין כ"א ב') ביחיד הכותב ס"ת ואח"כ נאבדה פשיטא שצריך לכתוב לו ס"ת אחרת, ובספר פרדס דוד חולק עליו, וכתב דאף בנאבדה יצא ואין צריך לכתוב אחרת, ולי נראה להוכיח כדעת הפרדס דוד הנ"ל מהא (דפ"ג דבכורים משנה י"ב) דבכורים כנכסי כהן כו' ובע"ח נוטלן בחובו ואשה בכתובתה וס"ת כו' ומבואר בטוח"מ (סיי צ"ז אות מ') בשם הבעה"ת וש"פ דפרשו להמשנה הנ"ל דס"ת בע"ח ואשה בכתובתה גובין אותה, וכן פסק המחבר שם (סעי' כ"ג), וקשה הא פריעת בע"ח לא הוי רק מ"ע כמבואר בכתובות (דף פ"ז) וברש"י (שם), ואלו מצד השעבוד הא מטלטלין לאו בני שעבוד נינהו, ואף דקיר"ל מיניי ואפילו מגלימא דעל כתפיי, אין זה אלא מחמת מצות עשה דפריעת בע"ח אבל לא מצד השעבוד, דהא מטלטלי לא משתעבדי אף מה"ת כמש"כ האו"ת (בסי' ל"ט סוף ס"ק ב'), ומה"ט כתבו הראשונים והובא בחו"מ (סיי ע"ג) כגשבע שלא לפרוע לבע"ח דחלה שבועה אם היתה השבועה קדומה לחוב או בשבועה בכלל כמש"כ השי"ך (שם), ועיי"ש באו"ת (ס"ק ז') דכתב דלכן חלה השבועה משום דמייורי במטלטלי דלאו בני שעבוד נינהו ואין כאן אלא מצות פריעת בע"ח, ולכן כיון דחלה השבועה אסור לו לפרוע להבע"ח, א"כ קשה איך בע"ח גובה לס"ת בחובו, הא ס"ת ג"כ הוי ככלל מטלטלי דלא משתעבדי כפי מש"כ רש"י בב"מ (דף ס"ז) ד"ה אין בע"ח גובה כו' דלכן מטלטלי לאו בני שעבוד נינהו משום דבידו להצניען כו' א"כ גם בס"ת שייך לומר זה, ואין בזה אלא מצות עשה דפריעת בע"ח, א"כ קשה מאי אולמא האי עשה דפריעת בע"ח ממצות עשה דכתיבת ס"ת, ומשמע דאף אם אין לו אלא ס"ת אחת ג"כ בע"ח גובה בחובו.

דיכול לגבות הוא מן התורה דנוטל חיובו, אבל לכוף את הלוח להמציא מעות כדי לפורעו זה הוי רק בגדר מצוה, ולזה הוצרך לתרץ, דמכין עד שתצא נפשו כמו בשאר מ"ע, אבל עצם אפשרות הגבי', הרי מפורשת בקרא דשליח ב"ד יכול למשכנו, ועל זה לא הקשו כלל, רק על האי עובדא בגמ' שם. אף

* ונראה דאף דלא משתעבדי מה"ת, מ"מ יש דין גבי' מגלימא דעל כתפיי לא רק משום מצוה, אך הרי חייב לו ממון וממוני של מלוה גבי', והא דאמרו בכתובות (דף פ"ו) אמר ל"נ לי למעבד מצוה מאי, התם קאי על זה שכפותו להלוה למכור נכסיו לפרוע בכסף וזה רק משום מצוה, דהא

הכתובה בתורה ש"ד לדעת הרי"ף ודעימי' מ"מ הא קיי"ל ש"ד וג"כ אודא ראיית הגאון המחבר זצ"ל, ובגוף הדבר יש להאריך הרבה.

ויש להוסיף לדברי לעיל, דהא כל שבא ממון חבירו לידו בהיתר בכל אופן שהוא ואינו מחזיר הרי"ז בכלל עושק, וגם הלוואה בכלל אף שאינה בעין, עיין ברמב"ם פ"א דגזילה [ה"ד], ולפי"ד הגאון המחבר זצ"ל הי' יכול להקשות דיוכל תמיד הלוה לטעון דצריך הכסף למ"ע אחרת, כמו תפילין או סוכה וכדומה ומכ"ש לתלמוד תורה. כמו שכתב כאן בד"ה וכמו כן וכו', לשיטת השאלות. גם לפי דעת הרא"ש דנפסקא ביור"ד [סי' ע"ר ס"ב], דבוה"ז שייכא המ"ע דכתיבת ס"ת בשאר ספרים, אחרי ההיתר משום עת לעשות, משמע ג"כ דאי נאכדה אינו יוצא, דהא גדרה משום למוד כדכתיב בקרא כתבו וכו' למדה וכו' שימה וכו' ומכ"ש לפי מה דקאי המחבר בשיטת רש"י דיוצא בקני'.

דצ"ע לפי"ז, אף אי שעבודא דאורייתא ג"כ יקשה כנ"ל דהא מניחו לגבות השעבוד של הקרקע ומהכ"ת דפליגי בזה, דמקשה רק לרב פפא דסובר פריעת בע"ח מצוה וצ"ע. אבל מ"מ משמע ודאי דשייך עצם ענין החוב מה"ת לא רק מדין מצוה, והא דרב פפא עצמו הוא רק לגבי יתומים דאין עליהם חיוב הגוף כלל ואחרי דליכא שעבוד כמ"ש רוב הראשונים בדעתו לכן אין גובין מקטנים, אבל לגבי הלוה עצמו הוזכר רק בגמ' זו, וגם המלוה עצמו אם משכנו בדיעבד קנה המשכון. גם נחלקו (בב"מ דף קי"ג ע"א תד"ה אימא) אי יכול לנתחו בשוק, ולא משמע כלל דהכל מצד כפי' על המצוה דהן שלך צדק ואכ"מ להאריך יותר. ולפי"ז אין ראי' דיצא מ"ע דכתיבת ס"ת אף דמכרה לאחר. ואף אי נאמר דלישנא דרב פפא הוא גם לגבי הלוה עצמו, אבל לדידן בודאי מפרשינן דשייך דין חיוב לפרוע מלבד מצוה די"ל דגם ר"פ הי' סובר ש"ד אי שייך חיוב הגוף נומה"ט סובר דבמלוה

בקו' השעה"מ לאו דקירוב עריות

כתב באר יצחק יו"ד סו"ס כי ועוד נ"ל לתרין דברי הרשב"א הנ"ל ע"פ מה שהקשה השעה"מ (פי כ"א מהי יבום) לשיטת הסוברים דקורבת עריות בחיבוק מיתסרא מה"ת, א"כ איך אתי עשה דיבום ודחי ל"ת*, הא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים העשה דיבום ע"ש.

* בפשוטו י"ל דאיסור קריבות נלמד מלא תקרבו קריבה המביא לידי ג"ע, וזהו דוקא היכא דהביאה אסור' אבל כיון דעדל"ת והביא' מותרת שוב לא שייך איסור קריבות. עוד יש לומר, דאיסור קריבות מה"ת מצינו בעריות ואולי אין למדין חייבי לאוין משם, ואין ספר שער המלך לפני כעת לראות מה שמתרץ בעצמו.

בענין שור הנסקל נגח ואח"כ הפקיר

כתב באר יצחק יו"ד סי' כ"ג ענף הי' והקצה"ח (סי' ת"ח) הקשה מהא דב"ק (צי ע"ב) דמקשינן וכי קדמו ודנהו דיני נפשות מאי הוי ליהדר ולדייני דיני ממונות כו', והקשה מאי פריך הגמרא, הא י"ל דנגח ואח"כ הפקיר דפטור כמבואר בכריתות (דף כ"ד) דשור הנסקל

